

September 2023

#FixMyPolice

Klachten tegen racisme door politie:
zet het slachtoffer centraal

LIGA VOOR
MENSEN
RECHTEN

Gelijke Kansen
Egalité des Chances
Chancengleichheit
.be

Executive summary

Racisme is een structureel probleem in België en ook de politie ontsnapt er niet aan. Voor slachtoffers van racisme door politie bestaan er verschillende instanties om een klacht in te dienen. Ondanks de bevinding dat het probleem structureel is, vinden slachtoffers niet de weg tot de officiële klachtenmechanismen. Om zicht te krijgen op de problemen en om oplossingen te kunnen formuleren, is het belangrijk dat er een klacht wordt ingediend en die klachten op een correcte manier worden geregistreerd. Dit rapport wil vertrekken vanuit het perspectief van slachtoffers van racisme door politie om aanbevelingen uit te werken die klachtenmechanismen verbeteren. De principes van procedurele rechtvaardigheid worden als leidraad genomen in de evaluatie van de bestaande klachtenmechanismen. Methodologisch wordt de expertise van slachtoffers binnengebracht door middel van kwalitatief empirisch onderzoek, aan de hand van gescripte rondetafelgesprekken met belangengroepen die LGBTQI+-personen, sekswerkers en jongeren met een migratieachtergrond vertegenwoordigen.

In het eerste deel wordt dieper ingegaan op wat racisme door politie kan betekenen. De lijst is niet exhaustief, maar beperkt zich tot vormen van racisme door politie die gedocumenteerd voorkomen in België.

Het tweede deel focust op de verschillende klachtenmechanismen voor politie in België. Uit verschillende rapporten en onderzoeken van zowel nationale als internationale instanties blijkt dat slachtoffers verschillende drempels ervaren om een klacht in te dienen tegen politie in België. Die drempels worden geïdentificeerd en verdiept vanuit de input uit de gevoerde rondetafelgesprekken. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de bestaande mensenrechtenstandaarden, inclusief de beginselen van procedurele rechtvaardigheid.

Het derde deel van dit rapport kijkt vervolgens naar de preventieve werking van klachtenmechanismen via gegevensverzameling. Door de verzameling van betekenisvolle data kunnen racistische patronen en structuren blootgelegd worden die de aanpak ervan mogelijk maken. De huidige praktijk van dataverzameling is gebrekkig en versnipperd, waardoor we niet beschikken over nuttige data. De Ontario Anti-Racism Data Standards worden bekeken als mogelijke best practice om gegevensverzameling rond klachten tegen racisme door politie performanter aan te pakken.

Ten slotte worden een aantal aanbevelingen geformuleerd om klachtenmechanismen tegen racisme door politie te doen werken vanuit het perspectief van de slachtoffers:

- Werk aan een onafhankelijk en onpartijdig klachtenmechanisme dat veilig is voor slachtoffers
- Verzeker het recht van slachtoffers op informatie en toegankelijkheid
- Maak een einde aan de straffeloosheid
- Voer een uniform systeem van dataverzameling in en rapporteer er transparant over

Inhoudstafel

1. Klachten tegen racisme door politie: zet het slachtoffer centraal	6
<hr/>	
2. Racisme door politie	7
a. Politiegeweld	7
b. Etnisch profileren	8
c. Haatboodschappen en verbaal geweld door politie	9
d. Onderrapportering en sepot van inbreuken op de antidiscriminatiewetgeving	10
e. Racisme binnen de politie ten aanzien van collega's	10
<hr/>	
3. Klachtenmechanismen	11
a. Welke klachtenmechanismen en hoe werken ze?	11
i. Algemene Inspectie	11
ii. Comité P	11
iii. Openbaar Ministerie	12
iv. Dienst Intern Toezicht	12
v. Unia	13
vi. Kinderrechtencommissaris	13
vii. Lokale ombudspersoon	13
b. Welke drempels zijn er voor slachtoffers?	13
i. Onduidelijkheid omtrent de bestaande klachtenmechanismen	14
ii. Onvoldoende informatie en toegankelijkheid	14
iii. Gebrek aan onafhankelijkheid van de klachtenmechanismen	15
iv. Wantrouwen ten aanzien van het klachtensysteem	16
v. Gebrek aan motivering	17
c. Mensenrechtenstandaarden	17
i. Toegankelijkheid	18
ii. Onafhankelijkheid	18
iii. Adequaatheid	18
iv. Tijdigheid	19
v. Procedurele rechtvaardigheid	19
<hr/>	
4. Preventieve werking van klachtenmechanismen – dataverzameling	22
a. Huidige staat van dataverzameling rond racisme door politie	23
b. Kan het ook anders?	24
<hr/>	
5. Werk aan de winkel: naar klachtenmechanismen die werken voor slachtoffers van racisme door politie	27
a. Werk aan een onafhankelijk en onpartijdig klachtenmechanisme dat veilig is voor slachtoffers	28
b. Verzeker het recht van slachtoffers op informatie en toegankelijkheid	28
c. Maak een eind aan de straffeloosheid	29
d. Voer een uniform systeem van dataverzameling in voor klachten tegen politie en rapporteer er transparant over	29

1. Klachten tegen racisme door politie: zet het slachtoffer centraal

Racisme is een structureel probleem in België en ook de politie ontsnapt er niet aan ¹. Toch wordt racisme bij politie niet als structureel probleem erkend. Zo argumenteerde toenmalig minister van Binnenlandse Zaken Pieter De Crem dat er geen sprake was van structureel racisme, omdat Comité P weinig klachten had ontvangen wegens racisme en het merendeel ongegrond was verklaard ². Ook Marc De Mesmaeker, toenmalig commissaris-generaal van de Federale Politie gaf aan dat er geen probleem van structureel racisme bestaat ³.

Leidinggevend van politiekorpsen erkennen dan weer wel dat er in de omgang van de politie met de 'superdiverse' bevolking behoefte aan verbetering is. ⁴

“België heeft als land een probleem, dat geldt ook voor de politie. Mensen weten ook niet goed wat racisme is, ze weten bijvoorbeeld niet dat micro-agressies ook problematisch zijn. Zeggen dat er geen structureel probleem is, is een heel vreemde uitspraak.” ⁵

Voor slachtoffers van racisme door politie bestaan er verschillende instanties om een klacht in te dienen. Ondanks de bevinding dat het probleem structureel is, vinden slachtoffers niet de weg tot de officiële klachtenmechanismen. Zij ervaren diverse drempels zoals al deels omschreven in verscheidene onderzoeken en rapporten: versnippering, vragen rond onafhankelijkheid, tekort aan slagkracht, afschrikkend effect van onderzoek door politie zelf, etc... ⁶ Om zicht te krijgen op de problemen en om oplossingen te kunnen formuleren, is het belangrijk dat er een klacht wordt ingediend en dat die klachten op een correcte manier worden geregistreerd. **Dit rapport wil vertrekken vanuit het perspectief ⁷ van slachtoffers van racisme door politie om aanbevelingen voor het verbeteren van klachtenmechanismen uit te werken.**

De wereld ziet er anders uit afhankelijk van je sociale status ⁸. Willen we dat klachtenmechanismen worden gebruikt door slachtoffers, dan moeten we vanuit hun perspectief naar de bestaande situatie kijken. Beleidsmakers, politie en middenveld moeten slachtoffers centraal zetten bij het formuleren van richtlijnen, adviezen en beleid en bij de evaluatie van de effectiviteit van dat beleid.

Evalueren vanuit de principes van Procedurele rechtvaardigheid is een eerste manier om het perspectief van het slachtoffer centraal te zetten. Procedurele rechtvaardigheid onderstreept niet enkel het belang van de uitkomst van procedures, maar ook de manier waarop die worden uitgevoerd: eerlijkheid, transparantie, inspraak en onpartijdigheid. Daarnaast zijn de beginselen van rechtvaardigheid ook onlosmakelijk verbonden aan de democratie. Schendingen van de principes van procedurele rechtvaardigheid hebben een aanzienlijk schadelijk effect op de legitimiteitsovertuigingen en het politiek vertrouwen van burgers ⁹. Wanneer mensen positiever zijn over de procedureel rechtvaardige behandeling door de politie, zijn zij dus ook eerder geneigd om met de politie samen te werken. ¹⁰

Ten tweede wordt de expertise van slachtoffers daarnaast methodologisch binnengebracht door middel van kwalitatief empirisch onderzoek. In juni 2023 werden twee gescripte rondetafelgesprekken met belangengroepen die een aantal van de groepen vertegenwoordigen die disproportioneel slachtoffer worden van racisme door politie gevoerd. Bepaalde personen van kleur die in contact komen met de politie

kunnen zich namelijk extra kwetsbaar voelen, waaronder sekswerkers, LGBTQI+-personen en jongeren. Tijdens die rondetafelgesprekken gingen we dieper in op politiegedrag waardoor zij zich onveilig voelen - zoals bedreigingen of buitenproportioneel geweld - maar ook op meer latente vormen van racisme, zoals het minder snel ernstig nemen van klachten of niet reageren op oproepen. Daarnaast is onderzocht waarom sommige mensen wel of geen klacht indienen als ze politiegeweld meemaken en welke ervaringen ze hebben met het afhandelen van klachten. Ten slotte werd specifiek aandacht besteed aan methoden om de verzameling van gegevens te verbeteren. Tijdens de rondetafelgesprekken werd aan de hand van open vragen ruimte gegeven aan de deelnemers om hun verhaal te vertellen, follow-up vragen verdiepten de antwoorden nog verder. Op die manier was het mogelijk om een diep begrip te krijgen van de ervaringen en de gevoelens van slachtoffers. De resultaten van deze rondetafelgesprekken kunnen helpen bij het verbeteren van het klachtenproces en het terugdringen van racisme door politie. Geanonimiseerde quotes uit de rondetafelgesprekken geven doorheen het rapport leiding aan onze bevindingen en aanbevelingen.

2. Racisme door politie

Racisme is een complex fenomeen met vele lagen en nuances. Het komt in verschillende vormen voor in politieorganisaties over de hele wereld. Zowel institutionele structuren als persoonlijke vooroordelen leiden tot ernstig misbruik en onrecht. België worstelt, net als veel andere landen, met het probleem van racisme door politie. Er zijn de laatste jaren verschillende incidenten geweest van discriminatie en politiegeweld tegen mensen van kleur. Internationale instellingen en organisaties maken zich vooral zorgen om het probleem van structurele discriminatie binnen de politie, etnisch profileren, de toename van politiegeweld naar aanleiding van de coronapandemie en het gebrek aan data over racistisch politiegeweld. Ook nationaal onderzoek komt tot soortgelijke conclusies. In dit hoofdstuk worden verschillende vormen van racisme in de context van de Belgische politie onderzocht: van 'klassiek' politiegeweld tot tekortkomingen in het Belgisch gerechtelijk systeem.

a. Politiegeweld

Indien een politiebeambte geweld gebruikt in omstandigheden die niet voldoen aan de principes van legaliteit, noodzakelijkheid en proportionaliteit ¹¹, spreken we van **onwettig of illegitiem politiegeweld**. Politiegeweld heeft niet enkel betrekking op fysiek geweld, maar ook op verbale en psychologische agressie. Het kan ook bedreigingen, willekeurige vrijheidsberoving, geweld tegen personen of goederen, foltering, onmenselijke behandeling, ontorende behandeling, stalking, machtsmisbruik, agressief gedrag of houding en intimidatie inhouden. ¹²

Gevallen van racistisch politiegeweld worden in België als **geïsoleerde problemen** behandeld en niet op een consistente en systematische wijze aangepakt. Nochtans indiceert de Belgische situatie de aanwezigheid van **een structurele discriminatie** ¹³. Bovendien zorgt het gebrek aan verantwoording op alle niveaus voor de facto **straffeloosheid** van de politie ¹⁴. Er wordt bijna standaard geseponeerd in gevallen van politiegeweld, waardoor betrokken politie zich niet moeten verantwoorden voor de rechtbank ¹⁵. Er zijn zelfs sterfgevallen in hechtenis waarbij de families anno 2023 nog steeds op zoek zijn naar een vorm

van genoegdoening door onafhankelijke onderzoeken ¹⁶. Dat weerspiegelt een diepgeworteld racisme, nog complexer, niet alleen bij de politie, maar ook in het bredere strafrechtstelsel met inbegrip van rechters, aanklagers ¹⁷, medische deskundigen, de media en het grote publiek. ¹⁸

“Er wordt niet veel verwacht van politie. Zo zijn er politieagenten die gebruikmaken van diensten van sekswerkers in ruil voor bescherming. Dan krijgen mensen angst ten aanzien van diensten. Sekswerkers gaan niet snel melding maken van seksueel geweld. Ze zoeken zelfs geen hulp bij andere organisaties; want er is kans dat de politie betrokken geraakt. Mensen zijn ook bang om een bevel te krijgen het grondgebied te moeten verlaten.” ¹⁹

- “Politieagenten vergeten dat mensen schrik kunnen hebben van honden.”

- “Ze gebruiken die honden om te intimideren. Niet alle honden zijn drugshonden.” ²⁰

- “Bepaalde doelgroepen moeten worden beschermd. Iemand die illegaal is in België moet even veel recht hebben om klacht in te dienen. Slechte politieagenten weten wie ze slecht kunnen behandelen en wie niet.”

- “Dat zie je in Antwerpen met de bende van Mega Toby en Sproetje.” ²¹

“Er is een grote confrontatie met de Nigeriaanse gemeenschap. Die bepaalde groep van vrouwen die hier werkt, wordt meer geconfronteerd met geweld, wordt bruter aangepakt door politiediensten, ook door klanten.” ²²

b. Etnisch profileren

Etnisch profileren is ‘het gebruik door de politie, zonder objectieve en redelijke rechtvaardiging, van criteria zoals ras, kleur, taal, religie, nationaliteit of nationale of etnische afkomst bij controle-, surveillance- of onderzoeksactiviteiten.’ ²³ Uit zowel internationaal ²⁴ als nationaal ²⁵ onderzoek blijkt dat burgers met een migratieachtergrond significant meer geconfronteerd worden met identiteitscontroles.

De **Wet op het Politieambt** verbiedt discriminatie in algemene termen, er is geen expliciet wetsartikel dat etnisch profileren specifiek verbiedt ²⁶. Het gebrek aan een expliciet verbod in België is problematisch. ²⁷ De uitvoerende macht en de politie falen in het voorkomen, detecteren en bestrijden van **etnisch profileren**. Belgische politieambtenaren interpreteren de regelgeving over identiteitscontroles zeer verschillend. Daarnaast wordt onvoldoende gewerkt aan het voorkomen dat politiemensen terugvallen op negatieve stereotypen over etnische minderheden. ²⁸

Etnisch profileren heeft als gevolg dat etnische minderheden vaak het slachtoffer worden van controles, fouilleringen en arrestaties, zonder dat daarvoor een redelijk vermoeden of objectief gerechtvaardigde reden bestaat. Dat is op verschillende vlakken **zorgwekkend**. Onderzoek toont aan dat etnisch profileren kan leiden tot posttraumatische stress-stoornissen en andere stress gerelateerde aandoeningen. ²⁹ Ten tweede heeft etnisch profileren een invloed op hoe een etnische minderheid gepercipieerd wordt in de maatschappij. Controles vinden vaak plaats in de openbare ruimte waardoor vooroordelen en animositeit tegenover de desbetreffende groep kunnen ontstaan.

Etnisch profileren leidt bij bepaalde groepen ook tot wantrouwen tegenover de politie, wat op zich weer negatieve invloed heeft op de werking en legitimiteit van de politie.³⁰ Wanneer bepaalde groepen, waaronder jongeren, het slachtoffer worden van discriminatie, kunnen ze ook sympathie beginnen tonen voor geweld.³¹ Bovendien blijkt dat etnisch profileren geen efficiënte manier is van criminaliteitsbestrijding.³² Ten slotte bestaat er ook 'het probleem van de selffulfilling prophecy'. Door te concentreren op controles, fouilleringen en arrestaties van een specifieke groep, zal de politie natuurlijkerwijze meer criminelen identificeren in de specifieke groep en niet bij de groepen die niet onder scope van controles vallen. Dat leidt tot de negatieve assumptie dat de meeste criminele feiten worden gepleegd door de leden van de gecontroleerde groep.³³

"Het gaat ook over het aanpakken van overlast op straat: drugs, vechtpartijen, etc... Het zeden-team is goed, maar in het Stadspark werkt het anders. Het zijn eerder geracialiseerde profielen in het park. Politie gaat daar actief op zoek naar cruiseplekken, terwijl die mensen net heel goed hun best doen om niet gezien te worden."³⁴

"Je hebt etnisch profileren; maar ook het 'alle zwarte mensen lijken op elkaar'-fenomeen. Het is wetenschappelijk bewezen dat verschillen soms moeilijk te zien als je zelf tot een andere etniciteit behoort. Dat is biologisch. Maar hoe ga je dat aanpakken? In Brussel zat een jongen vier dagen vast in de gevangenis omdat hij verward werd met iemand anders. En bij zo iets wordt geen nazorg geboden."³⁵

c. Haatboodschappen en verbaal geweld door politie

Politieambtenaren kunnen zich ook schuldig maken aan haatboodschappen. Dat is elke vorm van expressie die haat tegenover een bepaalde groep verspreidt, promoot, rechtvaardigt of ertoe oproept.³⁶ Voorbeelden hiervan hebben we gezien in de Whatsapp-groep van de Lokale Politie Antwerpen en het Veiligheidskorps van de federale overheidsdienst Justitie³⁷, en de Facebookgroep Thin Blue Line Belgium³⁸.

Het verspreiden van haatboodschappen en racistisch taalgebruik is problematisch an sich, maar mag ook niet los gezien worden van het (potentiële) **machtsmisbruik** dat daarmee gepaard gaat.³⁹ Racistische taal wordt ook tijdens het uitoefenen van de functie gehanteerd⁴⁰, of kan tot uiting komen in daden.⁴¹

- "Fysiek geweld naar sekswerkers toe is er niet echt vanuit de politie. Wel verbaal geweld en een negatieve houding."

- "Er is veel spot van politie naar sekswerkers toe, zoals: 'maar madammeke, wat had je nu verwacht?'"⁴²

"Er zijn heel veel micro-agressies ten opzichte van transpersonen. Als politie heb je een verantwoordelijkheid om daar niet toe bij te dragen, al vergeten ze bij de politie vaak hoeveel macht ze hebben."⁴³

“Jongeren met een migratieachtergrond in Brussel spreken in het Nederlands tegen politie, niet in het Frans. Dat zorgt ervoor dat politieagenten zachter reageren, omdat Nederlands gezien wordt als de ‘betere klasse’”⁴⁴

“... ook hoe er over mensen gepraat wordt: opkuisen, schoonmaken... Als je die boodschap zo aanbrengt bij de politieagenten die het dan moeten doen, dan gaan zij daar naartoe met een bepaalde mindset.”⁴⁵

“Politie weet dat er straffeloosheid is. Daarom reageren ze ook heel agressief naar jongeren toe. Bij politie wordt raar omgegaan met humaniseren en dehumaniseren.”⁴⁶

d. Onderrapportering en sepot van inbreuken op de antidiscriminatiewetgeving

In 2013 vaardigde het College van Procureurs-Generaal een gemeenschappelijke omzendbrief uit (de COL 13/2013⁴⁷) om politieambtenaren en magistraten aan te sporen discriminatiefeiten als prioritair te beschouwen en seponeringen te vermijden. De omzendbrief preciseerde ook de registratieregels: feiten die met een haatdragende of discriminerende intentie werden gepleegd en feiten die vallen onder de antidiscriminatiewetgeving, moeten worden geregistreerd onder een specifieke code⁴⁸. Uit onderzoek blijkt echter dat parketten zaken relatief weinig onder die code registreren⁴⁹. Ook worden veel zaken geseponeerd. Het percentage seponeringen voor schendingen van de antidiscriminatiewetgeving ligt aanzienlijk hoger dan het algemene gemiddelde van seponeringen.⁵⁰

De onderrapportering en seponering van die misdrijven leiden tot een gebrek in vertrouwen van slachtoffers in het rechtssysteem. Een erkenning van het racisme waarmee ze in aanraking zijn gekomen, kan hen motiveren om een klacht in te dienen. Uit onderzoek van Unia blijkt echter een zeer feitelijke aanpak van de politie, waarbij er niet altijd empathie is voor het slachtoffer. Tijdens verhoren wordt voorbijgegaan aan de erkenning van het emotionele geweld waaraan het slachtoffer werd onderworpen. Daarnaast wordt ook niet systematisch doorverwezen naar instellingen of diensten voor slachtofferhulp.⁵¹

e. Racisme binnen de politie ten aanzien van collega's

Racisme is ook een intern probleem in het politieapparaat. Zo maakten politieambtenaren in de reeds vermelde zaak van de Whatsapp-groep van de Lokale Politie Antwerpen en het Veiligheidskorps van de Federale Overheidsdienst Justitie zich ook schuldig aan racistisch taalgebruik tegenover hun eigen collega's⁵² en weten we van soortgelijke pesterijen in Mechelen⁵³. Racisme ten aanzien van collega's blijkt ook uit getuigenissen van slachtoffers.⁵⁴

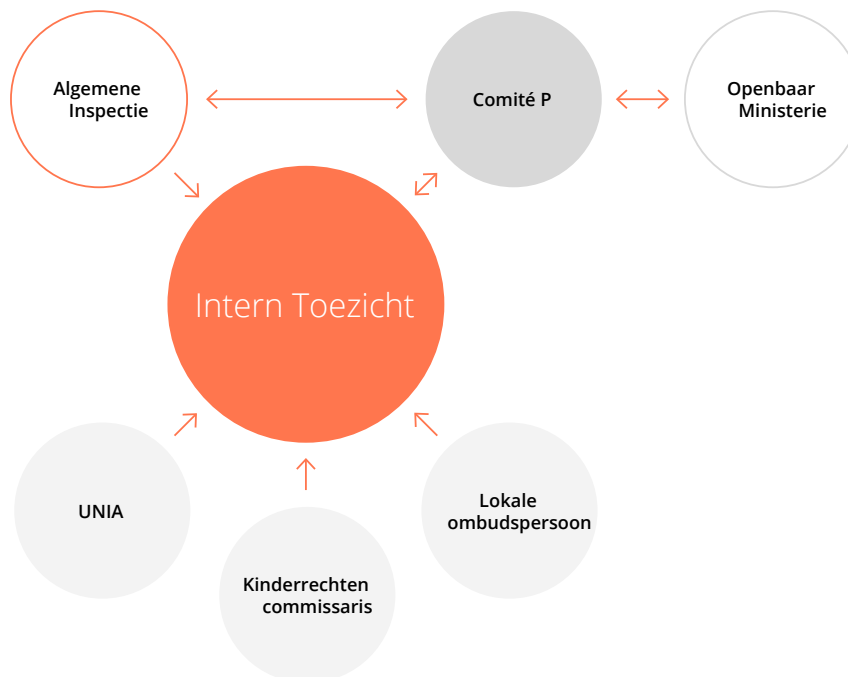
“De werksfeer is niet voldoende aangepast en niet progressief genoeg om echt inclusief te zijn.”⁵⁵

“Die politieagenten met migratieachtergrond zitten vast. Die hebben zelf het gevoel dat ze verraders zijn én worden vaak gereduceerd tot tolken.”⁵⁶

3. Klachtenmechanismen

a. Welke klachtenmechanismen en hoe werken ze?

Er zijn een aantal verschillende wegen om een klacht in te dienen of melding te maken wanneer iemand geconfronteerd wordt met racisme door politie. De behandeling van de klacht, de betrokkenheid van de klager en de uitkomst verschillen per mechanisme ⁵⁷. Hier lichten we de verschillende klachtenmechanismen kort toe.

i. Algemene Inspectie

De Algemene Inspectie (AIG) is een controleorgaan dat waakt over het optimaliseren van de werking van de politie. Hiërarchisch valt het onder de uitvoerende macht, de AIG moet rapporteren aan de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie. ⁵⁸ De AIG maakt deel uit van het politieapparaat, maar behoort niet tot de federale noch de lokale politie. Het is een dienst binnen de politie met een specifiek mandaat en positie.

Een klacht indienen bij de AIG kan via hun website. ⁵⁹ Bij de behandeling van een klacht focust de AIG hoofdzakelijk op bemiddeling. Voor het onderzoeken van een klacht zal de AIG sterk samenwerken met de Dienst Intern Toezicht van het betrokken politiekorps. De AIG stuurt ook klachten door naar parket of Comité P. De AIG onderzoekt zelf weinig klachten. Bij de AIG werken enkel politieambtenaren, onderzoeken worden hier ook uitgevoerd door politiemedewerkers.

ii. Comité P

Comité P is het controleorgaan dat gecreëerd werd onder toezicht van het federaal parlement. ⁶⁰ Het Comité P voert toezicht op de werking van de politie in zijn geheel, maar kan ook klachten van burgers ontvangen. Die klachten worden dan behandeld door de Dienst Enquêtes. Die Dienst Enquêtes bestaat

voor een deel uit gedetacheerde politieambtenaren. Zij kennen de politiepraktijk en kunnen onderzoeken voeren. Tegelijkertijd kunnen deze politieambtenaren ook terugkeren naar het korps van waaruit ze gedetacheerd werden. Het is ook de Dienst Enquêtes dat in delicate of complexe zaken wordt ingezet als 'gespecialiseerde onderzoeksdienst' zoals voor het uitvoeren van strafonderzoeken naar leden van de politiediensten die een misdrijf hebben begaan.⁶¹

Het Comité P brengt rechtstreeks verslag uit aan het parlement en wordt daarom beschouwd als een controleorgaan dat "zuiver extern" is aan de politie en de uitvoerende macht. Deze externaliteit vormt theoretisch een waarborg voor onafhankelijkheid en is derhalve een belangrijk element van de controle op de politie. Vanuit de Verenigde Naties wordt vanwege de detachering van politieambtenaren echter vragen gesteld over de onafhankelijkheid van Comité P bij het voeren van onderzoeken naar politie.⁶³

Comité P ontvangt heel wat klachten, maar zal slechts een klein deel daarvan zelf onderzoeken:

- wanneer de klacht gaat over een mogelijk strafbaar feit, zal de Dienst Enquêtes doorverwijzen naar het parket.
- wanneer de klacht gaat over een niet-strafbaar feit, dan zal de Dienst Enquêtes de klacht zelf behandelen. In de meeste gevallen zal de Dienst Enquêtes hier de hulp inroepen van de Dienst Intern Toezicht van het politiekorps waarover de klacht gaat of de tuchtoverheden van de politieambtenaar waarover de klacht gaat (de korpschef bijvoorbeeld). Het is de visie van Comité P dat klachten zoveel mogelijk lokaal moeten worden afgehandeld. Bij slechts minder dan 10% van de ontvangen klachten zal het Comité P zelf het onderzoek gaan voeren.⁶⁴

De klager wordt niet betrokken in het onderzoek. Op het einde van het onderzoek wordt de klager op de hoogte gesteld van de uitkomst: of er onregelmatigheden gevonden zijn en of er aanbevelingen zijn gedaan aan het betrokken korps. Welke die aanbevelingen zijn, wordt niet meegedeeld. Indien de klager niet akkoord is met de uitkomst, kan een tweede lezing van het dossier gevraagd worden aan de Dienst Enquêtes van het Comité P.

iii. Openbaar Ministerie

Bij een ernstige klacht over strafrechtelijke feiten (slagen en verwondingen, doodslag, aanranding, etc...) kan een strafklacht ingediend worden bij het Openbaar Ministerie / het parket.

De zaak zal meestal worden onderzocht door een procureur des Konings die met behulp van de politie een onderzoek zal voeren om te beslissen of zij de betrokken persoon zullen vervolgen. Het kan gebeuren dat het onderzoek gevoerd wordt door het korps waarover de klacht werd ingediend.

iv. Dienst Intern Toezicht

De Dienst Intern Toezicht, onder gezag van de burgemeesters en onder leiding van de korpschef, is bevoegd om onderzoeken te voeren naar klachten tegen het eigen korps. Alle lokale politiezones, net als de federale politie hebben zo'n dienst. De politieambtenaren die er werken, maken geen deel uit van de operationele teams. Zij houden zich dus enkel bezig met interne onderzoeken.⁶⁵ De dienst valt wel onder dezelfde hiërarchische overheid (= korpschef) als de politieagent(en) waartegen klacht werd ingediend. In vele gevallen zullen zij het effectieve onderzoek voeren naar de klacht. Heel wat verschillende instanties verwijzen namelijk het onderzoek door naar de Dienst Intern Toezicht.

Een klacht of opmerking met betrekking tot een politieoptreden kan worden ingediend bij de Dienst Intern Toezicht van de lokale politiezone waar de feiten zich hebben voorgedaan. Een klacht kan door elke burger mondeling, schriftelijk of via een e-mail worden ingediend. Indien de klacht gaat over een feit dat strafrechtelijk vervolgbaar is, wordt er steeds een proces-verbaal opgesteld. Als de klacht gaat over een handeling die ingaat tegen de deontologische code, kan een intern toezicht onderzoek aangevraagd worden.⁶⁶

v. Unia

Bij Unia kan men terecht met klachten als er ook sprake is van een discriminatie waarvoor Unia bevoegd is. De discriminatiegronden betreffen onder andere racisme, discriminatie op basis van handicap, geloofs-overtuiging, seksuele geaardheid, leeftijd, vermogen, etc...⁶⁷

Unia voert zelf geen onderzoeken. Het stuurt daarom de klacht door naar de Dienst Intern Toezicht van het betrokken korps, de Algemene Inspectie of het Comité P met de vraag om verder te onderzoeken. Unia krijgt niet altijd antwoord op haar vraag of van dichtbij op de hoogte gehouden. Ze kunnen het slachtoffer wel informeren en verder begeleiden in het proces.

Daarnaast verzamelt Unia ook gegevens van de klachten die het ontvangt. Met die gegevens kunnen zij aan de slag op beleidsniveau om bepaalde zaken te signaleren. Het kan dus wel lonen om de klacht in te dienen bij Unia.

Een klacht indienen kan via de website.⁶⁸

vi. Kinderrechtencommissaris

Wanneer de klacht over een minderjarige gaat, kan de Kinderrechtencommissaris aangesproken worden. Zij kunnen informeren en eventueel bemiddelen. Het Kinderrechtencommissariaat kan geen eigen onderzoek voeren naar politie. Ook hier zullen zij weer moeten doorverwijzen naar de Dienst Intern Toezicht, de Algemene Inspectie of Comité P. De Kinderrechtencommissaris is wel een onafhankelijke autoriteit die mee kan kijken naar wat er gebeurt en het slachtoffer kan ondersteunen.

Het Kinderrechtencommissariaat is te bereiken via een klachtenlijn.⁶⁹

vii. Lokale ombudspersoon

Als de klacht slaat op de uitlatingen of het gedrag van een lid van de lokale politie, kan een klacht ingediend worden bij de lokale ombudsdienst. De ombudsdienst kan geen eigen onderzoek voeren en zal opnieuw moeten doorverwijzen naar de Dienst Intern Toezicht. De ombudsdienst kan wel de klacht mee opvolgen en het slachtoffer verder informeren.

b. Welke drempels zijn er voor slachtoffers?

Talrijke rapporten, van nationale en internationale instellingen alsook ngo's, wijzen op een reeks tekortkomingen bij de klachtenmechanismen voor de politie. Het is dan ook geen verrassing dat slachtoffers van racisme vaak drempels ondervinden om hun ervaringen met de politie te delen. Die drempels variëren

van angst voor repercussies en ongeloof van de kant van de autoriteiten, tot een gebrek aan vertrouwen in het politieapparaat. We bekijken de obstakels samen met slachtoffers van racisme door politie om vervolgens na te denken over manieren om die drempels te verlagen en slachtoffers van racisme beter te beschermen tegen politiegeweld en discriminatie.

i. Onduidelijkheid omtrent de bestaande klachtenmechanismen

In België zijn er verschillende instanties waar mensen terecht kunnen met hun klacht. Het is voor slachtoffers moeilijk om te weten waar dat precies is en wat ze van welke instanties kunnen verwachten.⁷⁰ Daarnaast kan die onduidelijkheid leiden tot de doorverwijzing van de klacht van de ene naar de andere instelling, de niet-behandeling van de klacht of de onontvankelijkverklaring ervan.⁷¹

“Er is geen uniforme procedure. Als je ergens naartoe belt en het is niet de juiste instantie, stopt het daar voor veel mensen.”⁷²

“Wat niet gecommuniceerd wordt, is dat het niet uitmaakt of je verblijfsdocumenten hebt of niet. Veel mensen hebben schrik dat ze zouden teruggestuurd worden. Er is veel miscommunicatie over wat er naar DVZ (Dienst Vreemdelingenzaken, red.) wordt gecommuniceerd.”⁷³

“Mensen weten niet hoe lang het duurt, wat van hen verwacht wordt als ze klacht indienen, etc... Het is begrijpelijk dat ze opgeven, wanneer er geen oplossing komt voor hun individuele zaak.”⁷⁴

Naast slachtoffers lijken ook politieagenten problemen te hebben met de navigatie doorheen deze jungle. Een slachtoffer getuigt bij Police Watch dat de politieagente die de klacht ontving in een politiebureau zelf eerst de nodige informatie moest inwinnen omtrent de werking van Comité P.⁷⁵

ii. Onvoldoende informatie en toegankelijkheid

Niet iedereen is goed op de hoogte van wat hun rechten zijn ten aanzien van politie.

“Niemand weet precies echt wat racisme is. Jongeren weten dat zelf ook niet, maar ze voelen het wel. Ze weten dat ze oneerlijk behandeld worden; maar benoemen het niet altijd als racisme. Kijk maar naar ‘Brusselse jongeren’ wanneer het gaat over jongeren die reizen naar recreatiedomeinen om te gaan zwemmen.”⁷⁶

Wanneer wel een klacht wordt ingediend, worden slachtoffers ook niet voldoende geïnformeerd tijdens de procedure. Dit gebrek aan informatie bij de follow-up van zaken zorgt natuurlijkerwijze voor frustratie en wantrouwen van mensen die zich niet alleen aan hun lot overgelaten voelen, maar ook verhinderd worden om actie te ondernemen in hun zaak. Bovendien ontvangen slachtoffers soms gewoon geen informatie over of er al dan niet gevolg gegeven wordt aan hun klacht.⁷⁷

In de context van strafrechtelijke feiten moeten slachtoffers of hun familieleden officieel verklaren dat ze benadeelde of burgerlijke partij zijn om hun rechten te doen gelden. Enkel dan worden zij op de hoogte gehouden van het verloop van het onderzoek.⁷⁸ Er staan dus verschillende klachtenmechanismen open voor slachtoffers⁷⁹, maar enkel de meest “officiële” leidt een vorm van bijstand voor hen. Dit leidt tot een **uitermate hoge drempel**. Een recent rapport van Police Watch bevestigt dat. België **mist** op dit moment

een **actor** die functioneert als toegankelijk aanspreekpunt dat dicht bij de burgers staat en aandacht heeft voor de behoeften van de slachtoffers. ⁸⁰

“Anderstaligheid is ook een hoge drempel. Slachtoffers vragen aan ons om rond te bellen of om mee te gaan.” ⁸¹

iii. Gebrek aan onafhankelijkheid van de klachtenmechanismen

Interne verantwoordingsstructuren – zoals de Dienst Intern Toezicht – worden in het algemeen als partijdig ervaren. ⁸² Dat ondanks de voordelen, zoals het potentieel om wangedrag direct en efficiënt aan te pakken, alsook de rechtstreekse toegang tot informatie. Slachtoffers die een klacht indienen en die worden geconfronteerd met de institutionele band tussen de onderzoekende ambtenaar en de politieambtenaar tegen wie de klacht werd gericht, beschouwen die band als problematisch met het wantrouwen van het systeem als gevolg. Daartegenover worden externe toezichtsmechanismen zeker aangemoedigd. Maar de bedoeling van zulke extern toezichtsmechanismen is juist de neutraliteit en onafhankelijkheid ervan. ⁸³

“Het feit dat je klacht moet indienen bij politie over politie, is niet ideaal. Maar het opvangen van klachten mag niet de taak van een jeugdwerker worden. Een nieuw orgaan zou iets in het midden moeten zijn. Niet volledig los van de politie, maar wel onafhankelijk. Het is belangrijk dat die persoon weet hoe alles werkt, maar ook dat je gehoord wordt.” ⁸³

Comité P, dat wordt beschouwd als een controleorgaan dat “zuiver extern” is aan de politie, faalt helaas in het voldoen aan die criteria. Het Comité P wordt door vele internationale instanties ⁸⁵ bekritiseerd wegens zijn **gebrek aan onafhankelijkheid en objectiviteit**, met name vanwege de samenstelling van zijn Dienst Enquêtes. Die afdeling is samengesteld uit politiefunctionarissen, afkomstig uit verschillende diensten, die belast zijn met het toezicht op het werk van de leden van de politie. In dit verband heeft het VN-Comité tegen foltering herhaaldelijk aanbevolen aan de Belgische Staat om “relevante maatregelen te nemen om de controle- en toezichtsmechanismen verder te versterken binnen de politie, in het bijzonder het Comité P en zijn Dienst Enquêtes, die moet bestaan uit onafhankelijke deskundigen die van buiten de politie worden aangeworven.” ⁸⁶ Soortgelijke aanbevelingen zijn ook gedaan door het VN-Mensenrechtencomité. ⁸⁷

“Comité P wordt niet als een hoopvolle actor gezien binnen mijn organisatie. Ook met ombudsdiensten, andere klachtenmechanismen, is dat algemeen heel moeilijk om zaken op te lossen.” ⁸⁸

Vervolgens lijken er ook vragen te rijzen bij het **onafhankelijk functioneren van het Openbaar Ministerie** in gevallen van misdrijven door politie. Hoewel het Openbaar Ministerie zowel à charge als à décharge moet onderzoeken, werkt het rechtstreeks samen met de politie, waardoor er een afhankelijkheid ontstaat. Die verwevenheid kan de schijn van onpartijdigheid voor een slachtoffer of hun familie aantasten. Bovendien worden veel zaken rond politiegeweld geseponeerd of wordt er besloten tot buitenvervolginstelling. Om onafhankelijkheid te verzekeren, pleit onder andere Minder politie voor een onmiddellijke opvolging door de onderzoeksrechter voor gevallen van politiegeweld. ⁸⁹ De onderzoeksrechter is – naast de procureur – de tweede onderzoeksinstantie binnen het Belgisch strafrechtelijk systeem en staat bekend als het meest onafhankelijke rechtsorgaan binnen België. ⁹⁰

Ten slotte werd België recent nog op de vingers getikt door het Europees Hof voor de Rechten van de

Mens omdat rechters onevenredig veel gewicht toekennen aan het woord van de politie in vergelijking met dat van het slachtoffer in zaken van politiegeweld.⁹¹

iv. Wantrouwen ten aanzien van het klachtensysteem

Uit onderzoek blijkt dat heel wat slachtoffers van politiegeweld vinden dat het indienen van een klacht geen nut heeft.⁹² Een gebrek van vertrouwen ligt aan de basis van het niet indienen van een klacht.⁹³ Ook blijkt uit studies dat mensen met een migratieachtergrond een stuk minder vertrouwen hebben in het systeem van klachtenmechanismen dan mensen zonder een migratieachtergrond.⁹⁴

- "Mensen met een migratieachtergrond nemen al negatieve politie-ervaringen mee van hun land van origine."

- "Veel queers met migratieachtergrond zijn bang van politie door eerdere negatieve ervaringen."⁹⁵

"Ze nemen het er gewoon bij en leggen niet altijd klacht neer. "Today, it is nice. Normally, it's worse." Het is niet oké dat ze niet het gevoel hebben dat ze iets kunnen doen tegen de politie."⁹⁶

"Er zijn heel veel problemen met drugsinterventieploegen, de ploegen met de zwarte auto's. Die nemen gewoon iemand mee, het maakt niet uit wie, op een zeer agressieve manier. Politieagenten weten dat mensen met migratieachtergrond niet de neiging hebben om klacht in te dienen. Zij weten dat ze iemand in elkaar kunnen slaan zonder dat daar een klacht van komt."⁹⁷

"De sekswerkers voelen zich alsof er gejaagd wordt op hen. Zij zullen niet naar de politie stappen. Dat zijn de mensen die het meeste risico nemen en bij wie de politie een sfeer van onveiligheid creëert. Er is een ontmenselijking. Er wordt niet gekeken naar sekswerkers als personen die ook gewoon moeten rondkomen."⁹⁸

"Mensen denken dat Unia wonderen kan verrichten, maar eigenlijk wordt die klacht gewoon een cijfer in het rapport van Unia. Als je geen concrete stappen zet na een klacht, waarom zouden mensen dan nog een klacht indienen? Als er heel veel klachten komen over hetzelfde issue, dan gaat Unia daar wel mee aan de slag. Maar dat is niet meteen een oplossing. Je wil persoonlijke gerechtigheid."⁹⁹

Slachtoffers hebben, naast gedetailleerde informatie, ook behoefte aan een kwalitatief en toegankelijk ont-haal. Het gebrek aan aandacht voor het slachtoffer, minachting hebben voor de feiten die zich voordeden of zelfs politieambtenaren die de feiten niet serieus nemen of bevooroordeeld zijn, kunnen een vernietigend effect hebben op het slachtoffer. Dat kan ertoe leiden dat het slachtoffer (of hun omgeving) stopt met het doen van een aangifte. Slachtoffers van haatmisdrijven onderstrepen ook het belang van een aangepaste opvang bij het indienen van klachten, gezien de aard van het verhaal en de impact ervan. Wanneer LGBT-QI+-personen aangifte deden van een gebeurtenis, hadden zij vaak ongunstige interacties met de politie, die hun verhaal over geweld ontkende of probeerde de schuld bij het slachtoffer te leggen.¹⁰⁰

"De politie maakt zich schuldig aan misgenderen, deadnamen, het maken van opmerkingen zoals "een homo is wat gevoeliger", ... Voor mensen met een migratieachtergrond is het nog extramoei-lijk. Ze zijn minder vaak uit de kast en hebben nog minder het gevoel dat ze met iemand kunnen

praten. Ze voelen zich absoluut niet op hun gemak om naar de instanties te gaan. Zeker ook als minderjarige, want ga maar uitleggen aan je ouders waarom je wordt uitgescholden als een homo.”¹⁰¹

“De politie wordt niet gezien als een safe space.”¹⁰²

“Het meldpunt LGBTI+ in Gent werkt goed, je wordt er goed geholpen. Maar veel personen worden niet zo geholpen. De politieagent die voor je staat moeten overtuigen dat er iets is, is heel moeilijk.”¹⁰³

- “De plaats waar je klacht indient doet ook veel. Voor LGBTQI+-personen is het bijvoorbeeld gemakkelijker in de grootsteden.”

- “Sekswerkers die buiten de stad wonen, durven inderdaad vaak geen klacht in te dienen. Of het veilig is, wordt bepaald door het prostitutiebeleid, en dat hebben veel dorpen gewoon niet. Sommigen durven zich niet te outen tegenover politie; omdat ze niet weten hoe er gereageerd zal worden.”¹⁰⁴

“Er zijn nog twee zaken die meespelen. Ten eerste worden trauma’s ontkend. Politieagenten weten niet dat ze voor bepaalde personen een bedreiging zijn. Ten tweede worden zaken geminimaliseerd. De politie doet aan victim blaming wanneer mensen klachten indienen rond racisme.”¹⁰⁵

v. Gebrek aan motivering

Het gebrek aan communicatie en motivering, en dat voor alle klachteninstanties, is problematisch.¹⁰⁶ Om slachtoffers in staat te stellen te begrijpen wat er is gebeurd, is het van cruciaal belang dat de motivatie achter het optreden van politieambtenaren en de beslissingen van de bevoegde autoriteiten duidelijk worden gecommuniceerd. Uit onderzoek blijkt echter dat dat niet het geval is.¹⁰⁷

c. Mensenrechtenstandaarden

Verschillende instanties en deskundigen hebben voorgesteld om een onafhankelijk mechanisme in te stellen. De doelen daarvan zouden zijn: het vertrouwen in de rechtstaat opbouwen, een einde maken aan de straffeloosheid en het naar behoren vervolgen van gevallen van politiegeweld. Dat mechanisme zou geen deel uitmaken van de politie en voldoende bevoegdheden en middelen hebben.¹⁰⁸ Als reactie op de schendingen van mensenrechten door de politie, is een van de belangrijkste onderliggende beginselen van de Raad van Europa dat politiewerk als fundamentele doelstelling de bescherming van de mensenrechten moet hebben. In het bijzonder heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) voortdurend herhaald dat zelfs in de moeilijkste omstandigheden, zoals de strijd tegen terrorisme en georganiseerde misdaad, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing verbiedt.¹⁰⁹ Er mag dus geen conflict bestaan tussen doeltreffend politiewerk en de bescherming van de mensenrechten.¹¹⁰ Dat klachtenmechanisme kan bijgevolg enkel effectief zijn als dat volgens de mensenrechtenstandaarden werkt.

i. Toegankelijkheid

Burgers moeten worden geïnformeerd over wanneer politieoptreden discriminerend of illegitiem is en wanneer, hoe en waar ze een klacht kunnen indienen tegen een politieagent.¹¹¹ Een slachtoffer heeft verder recht op informatie over het verloop van de gerechtelijke procedure en dat binnen een redelijke termijn.¹¹² Gemakkelijke toegang tot de klachtenregeling van de politie is van vitaal belang om ervoor te zorgen en aan te tonen dat de politiedienst transparant, verantwoordelijk en responsief is. Het klachtensysteem stelt het publiek in staat zijn bezorgdheid te uiten. Het kan hen helpen te begrijpen waarom een beslissing of actie is genomen en om verhaal te halen. Klachten leveren bovendien waardevolle feedback en zijn een belangrijke bron van kennis om de dienstverlening van de politie, of de politieagenten zelf, te helpen verbeteren.

Iedereen bij de politie en degenen die toezicht houden op de politie delen verder de verantwoordelijkheid om **de bekendheid van het klachtensysteem van de politie te vergroten en de toegang ertoe te bevorderen**. Zij moeten ervoor zorgen dat de toegang tot het klachtensysteem beantwoordt aan de behoeften, verwachtingen en rechten van slachtoffers, en dat het systeem hen niet ontmoedigt om klachten in te dienen.¹¹³ De Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) bepaalt bovendien dat er ondersteuningsmechanismen beschikbaar moeten zijn voor slachtoffers van vermeende rassendiscriminatie, waaronder een gratis hulplijn en advies over met wie contact op te nemen (bijvoorbeeld sociale diensten of maatschappelijke organisaties) in verband met een klacht over wangedrag van de politie.¹¹⁴

Daarnaast is **de toegang tot rechtsbijstand** cruciaal voor slachtoffers en getuigen in strafrechtelijke procedures¹¹⁵ om juiste informatie, steun en inzicht te krijgen in de strafrechtelijke procedure, zeker wat hun eigen procedurele rechten betreft. Het is de verantwoordelijkheid van politie, openbare aanklagers en rechters om ervoor te zorgen dat degenen die voor hen verschijnen en die zich geen advocaat kunnen veroorloven en/of die kwetsbaar zijn, toegang krijgen tot rechtsbijstand.¹¹⁶

ii. Onafhankelijkheid

Een **onafhankelijk en doeltreffend klachtensysteem** is **essentieel** voor het waarborgen en handhaven van het vertrouwen van het publiek in de politie¹¹⁷, en vormt een fundamentele bescherming tegen wangedrag. Onafhankelijkheid houdt in dat er:

1. **geen institutionele of hiërarchische banden** mogen bestaan tussen de onderzoekers en de ambtenaar tegen wie de klacht is gericht en
2. er sprake moet zijn van **praktische onafhankelijkheid**.¹¹⁸

Die onafhankelijkheid is echter meer specifiek van belang voor slachtoffers van racisme. Volgens de Commissie tegen Racisme en Intolerantie moet er een onafhankelijk onderzoeksorgaan komen met de nodige bevoegdheden om gevallen van rassendiscriminatie door de politie te kunnen onderzoeken. Dat zodat er een systeem wordt gecreëerd waarbij het slachtoffer in volle vertrouwen een klacht kan indienen bij een onafhankelijke instantie die de politie controleren als voornaamste taak heeft.¹¹⁹

iii. Adequaatheid

Adequaatheid vereist dat onderzoeken naar klachten van de politie **doeltreffend** zijn en **daders voor de rechter kunnen brengen**. De eerbiediging van de rechtsstaat vereist dat een klachtenonderzoek naar het gedrag van een politieagent moet worden uitgevoerd volgens dezelfde procedures als een onderzoek

naar het wangedrag van een burger.¹²⁰ Met het onderzoek moet dus bewijsmateriaal kunnen worden verzameld om vast te stellen of het specifiek politieoptreden onrechtmatig was en om de verantwoordelijken te identificeren en te bestraffen.¹²¹ Een adequaat klachtenmechanisme is natuurlijk ook essentieel voor het slachtoffer, aangezien het enerzijds machtsmisbruik kan ontmoedigen en anderzijds het vertrouwen van het slachtoffer in politieoperaties waarborgt en herstelt.¹²²

Het gebrek aan adequaatheid toont zich voornamelijk in het uitblijven van een effectieve vervolging en veroordeling van politieagenten. Dat bleek, op Belgische bodem, onder andere uit de zaken Lamine Bangoura¹²³, Adil¹²⁴ en Sabrina & Ouassim¹²⁵. Wanneer illegitiem politiegedrag niet wordt vervolgd of bestraft, is er sprake van 'normvervaging'.¹²⁶ Die vervaging kan leiden tot misbruik door politieagenten. Dat houdt in dat politieagenten weten dat ze weinig kans hebben om vervolgd te worden en dus niet bang zullen zijn om geweld te plegen.¹²⁷ Zoals het Europees Comité inzake de voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (CPT) reeds bepaalde, moet een passende sanctie worden opgelegd, als er bewijs is van misbruik. Dat heeft een sterk afschrikkend effect. Omgekeerd kan het opleggen van lichte sancties alleen maar leiden tot **een klimaat van straffeloosheid**.¹²⁸

iv. Tijdigheid

Het criterium van de tijdigheid slaat op **een snelle uitvoering** van het onderzoek om het vertrouwen in de rechtsstaat te behouden.¹²⁹ Vertraging is een groot probleem voor de meeste klachteninstanties. Dat kan te wijten zijn aan een gebrek aan middelen of aan zelfgenoegzaamheid en dus een tekort aan zelfreflectie door de desbetreffende instantie.¹³⁰

De termijnen in zaken waarin de verdachte een politieagent is, moeten overeenkomen met die voor andere verdachten. De meeste klachteninstanties zien bovendien de noodzaak in van **specifieke termijnen** die worden ingevoerd in de wetgeving op grond waarvan zij zijn opgericht.¹³¹ Belgische slachtoffers van politiegeweld worden geconfronteerd met het gebrek aan opvolging van hun klacht of een te trage procedure die resulteert in een gestandaardiseerd antwoord zonder effectieve uitkomst voor het slachtoffer.¹³²

v. Procedurele rechtvaardigheid

Procedurele rechtvaardigheid erkent dat individuen even bezorgd zijn over de eerlijkheid van procedures als over het resultaat zelf. Als burgers procedures niet als eerlijk beschouwen, dan zullen ze die ook niet als legitiem beschouwen en ze indien mogelijk vermijden. Indien burgers gedwongen worden deel te nemen aan procedures, zullen zij de resultaten ervan bovendien niet gemakkelijk aanvaarden.¹³³ Dat geldt ook voor de legitimiteit van politie. Procedurele rechtvaardigheid als politiemodel legt de nadruk op het luisteren naar en reageren op mensen in de gemeenschap, het uitleggen van politiebeleid en -praktijken in interacties met burgers, en het behandelen van het publiek met waardigheid, hoffelijkheid en respect.¹³⁴ In grote lijnen omvat procedurele rechtvaardigheid dus de kwaliteit van de behandeling van mensen door de politie en de kwaliteit van de politie zelf.¹³⁵

Eerlijkheid in procedures

Procedures moeten niet alleen eerlijk zijn voor de beschuldigde, maar ook een component van eerlijkheid voor de slachtoffers inhouden. Er is een inherent verband tussen eerlijkheid jegens de slachtoffers en procedurele rechtvaardigheid. Als de standpunten en de zorgen van de slachtoffers niet daadwerkelijk worden gehoord, is het begrip 'eerlijk proces' niet meer dan een abstract begrip. Samen met het recht van

de verdachte op een eerlijk proces vormt het beginsel van billijkheid jegens het slachtoffer het fundament van strafprocedures, aangezien het een echte standaard is om de kwaliteit van het strafrechtstelsel te beoordelen.¹³⁶

Het EHRM probeert daaraan tegemoet te komen door een beroep te doen op het beginsel van betrokkenheid van het slachtoffer. Dat bepaalt dat er voldoende publieke controle op het onderzoek moet zijn. Het slachtoffer moet dus bij de procedure worden betrokken in de mate die nodig is om zijn of haar legitieme belangen te beschermen.¹³⁷ Betrokkenheid biedt een klager de mogelijkheid om de procedure kritisch te bekijken en oneerlijke en ondoeltreffende praktijken aan te vechten. Ook beschikt het slachtoffer over cruciale achtergrondinformatie en inzicht. Slachtoffers zijn daarom goed geplaatst om het onderzoek bij te staan en te controleren. Het slachtoffer moet centraal staan in een onderzoeksproces.¹³⁸

Transparantie

Transparantie is van vitaal belang voor het succes van een extern toezichtsorgaan. Regelmatige en uitgebreide verslaglegging draagt ertoe bij dat het orgaan verantwoording aflegt aan het publiek en kan ook een aanzienlijk effect hebben op de verantwoordingsplicht van politiediensten bij illegitiem geweld. Het toezichtsorgaan moet regelmatig over zijn activiteiten verslag uitbrengen aan zijn verantwoordelijke minister of aan de wetgevende macht. Daarnaast moet het openbaar worden gemaakt. Het toezichtsorgaan moet ook een website hebben met gemakkelijk toegankelijke informatie voor het publiek over het werk van het orgaan, hoe klachten kunnen worden ingediend, en gegevens over misbruiken door de politie of andere relevante studies.¹³⁹ Het beginsel van openbare controle bepaalt bovendien dat procedures en de besluitvorming open en transparant moeten zijn om de verantwoordingsplicht te waarborgen.¹⁴⁰ Transparantie en openbare controle van gegevens en besluitvorming zijn essentiële beginselen van de representatieve democratie. Bovendien, zoals onderzoeken en onderzoeksjournalistiek herhaaldelijk hebben aangetoond, zijn transparantie en openbare controle vaak de enige echte vorm van verantwoording die bestaat tegen wangedrag van overheid en politie.¹⁴¹

In België lijken de toezichtsorganen niet transparant te zijn tegenover de klager. Of het nu gaat om de behandeling van de klacht, het daaropvolgende onderzoek of de conclusies daarvan, de hele procedure na de indiening van een klacht bij die instanties lijkt nogal onduidelijk. Er lijken geen aanwijzingen te zijn dat de toezichthoudende instanties verplicht zijn de indiener van de klacht in kennis te stellen van de voortgang van het onderzoek.¹⁴²

In de Verenigde Staten zien we een aantal best practices om transparantie te verbeteren. Een civilian review committee is een soort toezichtcomité dat is opgericht om onafhankelijke toetsing van wetshandavingsinstanties mogelijk te maken, meestal op lokaal niveau. Die commissies bestaan uit leden die niet in dienst zijn van de politie, maar burgers die deskundig zijn op het gebied van recht, burgerrechten en politiepraktijken. Zij zijn verantwoordelijk voor het onderzoeken van klachten tegen politieambtenaren, het evalueren van politiepraktijken en -beleid en het doen van aanbevelingen om de verantwoordingsplicht en transparantie van de politie te verbeteren. De specifieke bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de commissies verschillen per

rechtsgebied, maar over het algemeen hebben zij de bevoegdheid om getuigen te dagvaarden, toegang te krijgen tot politiedossiers en aanbevelingen te doen voor disciplinaire maatregelen. In sommige gevallen kunnen zij ook sancties opleggen of strafrechtelijke vervolging aanbevelen van politieambtenaren die zich schuldig hebben gemaakt aan wangedrag.¹⁴³

We legden de praktijk van een civil review committee voor tijdens de rondetafelgesprekken. Er was geen unaniem enthousiasme voor een Belgische variant:

Ik bekijk dit met heel veel wantrouwen. Op zich ben ik er niet voor of tegen, maar ik heb schrik over hoe dat in België georganiseerd zou worden. Als we zien hoe dit soort zaken in België gedaan worden, is de kans groot dat dat een heel wit team wordt. Hoe worden die mensen geselecteerd?"¹⁴⁴

In California, werden in 2018 twee wetsvoorstellen door de Californische wetgevende macht aangenomen die het recht van burgers op toegang tot informatie over staats- en lokale politieagenten aanzienlijk hebben uitgebreid. Een daarvan, Senate Bill 1421 (ook wel the Right to Know Act genoemd), verhoogde aanzienlijk het recht van het publiek om gegevens te krijgen over wangedrag van de politie en ernstig gebruik van geweld. De tweede, Assembly Bill 748, gaf het publiek ook toegang tot video- en audio-opnamen van politiegeweld en andere kritieke incidenten. Beide wetsvoorstellen werden van kracht in 2019.¹⁴⁵

De Right to Know Act is op 1 januari 2019 in werking getreden en maakt de gegevens over de volgende soorten gedragingen van staats- en lokale wetshandhavers (in de wet peace officers of custodial officers genoemd):

- schietpartijen waarbij een officier betrokken is;
- gebruik van geweld met zwaar lichamelijk letsel of de dood tot gevolg;
- bevestigde bevindingen dat een officier zich schuldig heeft gemaakt aan seksueel geweld zoals gedefinieerd in de wet; en
- bevestigde bevindingen dat een officier zich schuldig heeft gemaakt aan oneerlijkheid zoals omschreven in de wet.¹⁴⁶

De Assembly Bill 748 heeft de California Privacy Rights Act gewijzigd om de openbaarmaking van audio- en video-opnamen van kritieke incidenten verplicht te stellen. De wijziging geeft het publiek en de pers toegang tot een aanzienlijk groter aantal opnames dan voorheen. Hoewel meestal wordt gedacht dat het gaat om het vrijgeven van video's met bodycams of dashcams van de politie, is de Bill niet beperkt tot dergelijke video's, maar is het van toepassing op elke video- of audio-opname die betrekking heeft op een kritiek incident. Opnames zoals video's van omstanders die in het bezit van de overheid komen, kunnen dus ook openbaar gemaakt worden.¹⁴⁷

Mogelijkheden voor inspraak (voice)

Betrokkenen moeten de kans krijgen om hun zorgen te uiten en deel te nemen aan het besluitvormingsproces door hun kant van het verhaal te vertellen. Ze moeten bovendien het gevoel hebben dat gezags-

draggers luisteren en hun zorgen oprecht overwegen alvorens een beslissing te nemen.¹⁴⁸

Uit een rapport van Police Watch blijkt echter dat slachtoffers van politiegeweld in België aan hun lot worden overgelaten. Slachtoffers hebben behoefte aan een toegankelijk onthaal. Enkel het online invullen van formulieren, zonder enig contact met iemand om uit te leggen wat er met hen is gebeurd, wordt als ontmoedigend ervaren. Misbruik door de politie is vaak uiterst traumatisch. Een empathisch onthaal en een luisterend oor in een veilige en geruïststellende omgeving zijn dus van essentieel belang om het proces van herstel te kunnen opstarten. Het gebrek aan een mogelijkheid voor het slachtoffer om het verhaal in de eigen woorden te vertellen en de gebeurtenissen te reconstrueren, wordt ervaren als een gebrek aan erkenning van de traumatische ervaring en als een verdraaiing van de feiten. Dit geldt zowel voor slachtoffers die online formulieren invullen in het template van Comité P, als voor slachtoffers die het verhaal vertellen in gesprek met een politieambtenaar die meer macht heeft over welke vragen behandeld worden in de klacht en welke niet.¹⁴⁹

Ook blijkt uit hetzelfde rapport dat er een gedifferentieerde behandeling bestaat naar gelang van de toegekende sociale status. Het woord van arme en geracialiseerde mensen wordt niet geloofd. Het woord van de politie, als vertegenwoordigers van de staat, dan weer wel.¹⁵⁰

Onpartijdigheid in de besluitvorming

De overheid is verplicht om te zorgen voor onpartijdige procedures voor klachten tegen de politie.¹⁵¹ Politie die de politie onderzoekt is een kwestie die in het algemeen twijfels doet rijzen over onpartijdigheid. De staten moeten derhalve zorgen voor systemen die niet alleen onpartijdig zijn, maar ook als onpartijdig worden gezien, om het vertrouwen van het publiek te winnen.¹⁵²

Het is dus van cruciaal belang dat de politie geen onderzoek instelt naar haar directe collega's, zowel om belangenconflicten te vermijden alsook om ervoor te zorgen dat het onderzoek door het publiek als onbevooroordeeld en onpartijdig wordt gezien, hetgeen kan bijdragen tot het herstel van het vertrouwen van het publiek.¹⁵³

4. Preventieve werking van klachtenmechanismen – dataverzameling

Metten is weten. Klachtenmechanismen hebben ook een preventieve werking. Door de verzameling van betekenisvolle data kunnen racistische patronen en structuren blootgelegd worden die de aanpak ervan mogelijk maken. Data kunnen een objectief beeld bieden van de werkelijkheid zodat evidence-based beleid kan worden gevoerd om het probleem van racisme door politie aan te pakken. Momenteel zijn daar grote lacunes.¹⁵⁴ Er zijn weinig bruikbare data, deels omdat elk mechanisme eigen data op telkens een eigen manier verzamelt. Dat leidt ertoe dat er federaal geen zicht is op fenomenen als politiegeweld en etnisch profileren, waardoor racisme kan blijven bestaan en niet aangepakt wordt.

Dataverzameling is noodzakelijk om:¹⁵⁵

- het huidige beleid te evalueren en te ondersteunen;
- te sensibiliseren op het vlak van gelijkheid en antidiscriminatie;

- structuren van ongelijkheid bloot te leggen en te begrijpen;
- bewijsmateriaal te verzamelen in juridische procedures;
- Europese en internationale verplichtingen te rapporteren.

“Het verzamelen van etnische data is dubbel, omdat de politie nog geen veilige plek is. Op een anonieme manier zou misschien wel kunnen.”¹⁵⁶

Specifiek voor **slachtoffers** is de verzameling van data essentieel:

- ter verantwoording: Door informatie te verzamelen, is de politie beter in staat hun eigen acties in de gaten te houden en te analyseren. Op die manier wordt het gemakkelijker om patronen van slecht gedrag op te sporen en specifieke agenten verantwoordelijk te stellen voor het gebruik van buitensporig geweld, discriminatie of andere vormen van machtsmisbruik. Ook het herstel van vertrouwen tussen de politie en de gemeenschappen die zij dienen kan daardoor worden bevorderd.
- voor toezicht: zodat externe toezichtgroepen toezicht kunnen houden op het gedrag van de politie. Dat kan een ander niveau van verantwoordelijkheid en toezicht bieden, door ervoor te zorgen dat agenten zich aan het juiste protocol houden en de rechten respecteren van degenen met wie zij in contact komen.
- om probleemgebieden te identificeren: die kunnen worden gevonden door de gegevens te analyseren die worden verzameld om patronen van misbruik of wangedrag te vinden, of locaties waar specifieke bevolkingsgroepen ten onrechte worden uitgekozen voor controle (bv. etnisch profileren).

Daarbij is het belangrijk om op te merken dat dataverzameling, en in het bijzonder etnische data, voor slachtoffers moeilijk ligt door het heersende wantrouwen.

“Het is belangrijk om in te zetten op intervisiemomenten en zelfreflectie binnen de politie. Agenten moeten mentaal ondersteund worden en moeten in gesprek gaan met elkaar. Ik snap niet dat dat in zo'n sociale functie nog geen gangbare praktijk is. Als ze dat systematisch doen, mogen ze beginnen met datacollectie.”¹⁵⁷

a. Huidige staat van dataverzameling rond racisme door politie

“Cijfers zijn er niet en het is moeilijk om die cijfers te gaan verzamelen. Wanneer spreek je over racistisch politiegeweld?”¹⁵⁸

Hoewel er in België de laatste jaren een groeiend bewustzijn is rond politiegeweld, blijft de beschikbare data over deze kwesties bij de Belgische politie beperkt. Er is geen systematische verzameling van gegevens over incidenten van racisme bij de politie, waardoor het moeilijk is om een duidelijk beeld te krijgen van de omvang en de aard van deze problemen.¹⁵⁹ Dat gebrek aan data maakt het moeilijk om gerichte beleidsmaatregelen te ontwikkelen en om verantwoordelijkheid af te leggen voor eventuele misstanden.

Die slechte rapportering start al bij het feit dat België geen voldoende passende en nauwkeurige criteria – zoals uitsplitsing naar etniciteit – heeft ontwikkeld om betrouwbare statistieken over de etnische samenstelling van zijn bevolking te produceren.¹⁶⁰ Wanneer we kijken naar cijfers over politie en racisme zien we een beperkte en gefragmenteerde gegevensverzameling, waardoor bepaalde vormen van discriminatie over het hoofd gezien worden en daardoor moeilijk aan te pakken zijn.¹⁶¹

Zo is er ten eerste **gebrek aan data, zowel wat betreft illegitiem politiegedrag als met betrekking tot ontvangen klachten**. Politieambtenaren moeten elk schietincident of ander incident met betrekking tot hun bewapening meteen melden.¹⁶² Die verplichte meldingen worden echter niet altijd door de federale politie of de lokale politiekorpsen gedaan, waardoor de interne directie voor preventie en bescherming op het werk van de federale politie, verantwoordelijk voor de informatieverzameling, geen juist totaalbeeld heeft.¹⁶³ De Algemene Inspectie bevestigt dat België niet beschikt over betrouwbare cijfers die betrekking hebben op het illegitiem gedrag van de politie.¹⁶⁴ Volgens de AIG is het 'hoog tijd dat de overheid zelf een databank creëert waarop cijfers van het aantal feiten van illegitiem geweld ter beschikking gesteld worden van het grote publiek, geselecteerd aan de hand van bepaalde standaarden'. Ze benadrukken ten slotte dat transparantie noodzakelijk is om 'op een onderbouwde manier correcte informatie te kunnen geven met de nodige duiding'.¹⁶⁵

Klachten over politie zouden daarnaast in een gemeenschappelijke databank van Comité P en AIG moeten worden geregistreerd. Dat is de KLFP (klachtenfiche of fiche plaintes) databank. De rondzendbrief CP3 betreffende organisatiebeheersing in de geïntegreerde politie stelt de verplichting aan politiediensten om elke klacht te melden aan de externe controleorganen, maar de manier waarop aan die verplichting wordt voldaan, wordt overgelaten aan de politiediensten zelf. Dat heeft ertoe geleid dat sommige politiediensten het KLFP-systeem niet meer gebruiken, wat volgens de Algemene Inspectie 'het gezamenlijk beheer door de Algemene Inspectie en het Comité P ervan bemoeilijkt'.¹⁶⁶ Zowel de Algemene Inspectie, als het Comité P, zijn van oordeel dat het systeem gebruiksvriendelijker moet zijn. De Algemene Inspectie benadrukt zelfs de noodzaak voor een nieuw systeem.¹⁶⁷

Comité P is voorstander van een grondige evaluatie en stelt in zijn jaarverslag van 2021 vast dat slechts een klein aantal politiezones nog gebruikmaakt van dit registratiesysteem. Het geeft ook toe dat het daardoor onmogelijk is om zijn taak optimaal uit te voeren, aangezien het niet over alle noodzakelijke gegevens beschikt.¹⁶⁸ Zowel de AIG als het Comité P opteren voor één nationaal systeem voor het beheer van de klachten tegen de politie. Idealiter worden dan alle politiediensten (bij wet) verplicht om dat systeem te gebruiken.¹⁶⁹

Wanneer er wel data zijn, **werkt men vervolgens niet met relevante parameters om discriminatie en racisme door politie uit klachtgegevens te kunnen ontdekken**. Uit een studie van Unia blijkt dat er te weinig data is met betrekking tot de 'raciale' criteria, met name in het domein van justitie en politie.¹⁷⁰ Ook het CERD-Comité uit zijn bezorgdheid over het gebrek aan volledige gegevens in verband met racistisch politiegeweld en etnisch profileren.¹⁷¹ Het meest recente onderzoeksrapport van het Comité P daaromtrent dateert van 2007.¹⁷² Ook in een recenter rapport uit 2019 over politiegeweld wordt amper gerept over discriminatie.¹⁷³ Uit het Amnesty International-rapport rond etnisch profileren blijkt opnieuw dat dataverzameling een probleem is.¹⁷⁴

Verder is de data versnipperd. De databanken over politiegeweld, klachten of rechtszaken in België zijn beperkt in aantal en worden beheerd door verschillende instanties, waaronder Unia, Comité P, de Algemene Inspectie en de verschillende Diensten Intern Toezicht. Die instanties verzamelen elk op hun eigen manier gegevens. Er bestaat geen gestandaardiseerd systeem, met uitzondering van de gemeenschappelijke databank van Comité P en de AIG. Dat betekent dat er geen volledig zicht is op het aantal gevallen van racisme binnen de politie en dat er geen betrouwbare manier is om trends of patronen te identifice-

ren. Bovendien zijn er geen uniforme definities van wat wordt beschouwd als racistisch gedrag bij de politie, wat de rapportage van dergelijke incidenten bemoeilijkt. De bestaande databanken bieden weinig tot geen informatie over de profielen van de slachtoffers en ontbreekt informatie over de aard van de zaken in de gemeenschappelijke databank van klachten die is geregistreerd bij Comité P en de AIG.

Uit de jaarverslagen van Comité P is het niet mogelijk om klachten rond racisme door de politie af te leiden. Het is sinds 2007 geleden dat het Comité een rapport uitbracht rond racisme en discriminatie. Daaruit blijkt dat het Comité P in 2007 118 gevallen van aantijgingen wegens racisme en discriminatie registreerde.¹⁷⁵ Klachtendossiers waarbij discriminatie door de politie wordt gemeld, komen het vaakste voor (41 keer). Wat de aangeklaagde feiten betreft, wordt de tabel aangevoerd door de gevallen van racisme (60 gevallen in totaal).¹⁷⁶

Zeer opmerkelijk is ook dat voor zowel het jaar 2005 als 2006 geen enkel vonnis of arrest inzake discriminatie/racisme gepleegd door leden van de politiediensten, noch een tucht- of ordemaatregel tegen een lid van een politiedienst werden gemeld aan Comité P.¹⁷⁷ Vanwege het gebrek aan rapportering door Comité P is het dan ook zeer moeilijk voor ons om meer informatie te bekomen. De overblijvende optie om enige informatie te bekomen is door het stellen van parlementaire vragen. Dat kan enkel door een volksvertegenwoordiger.

Zoals reeds werd aangehaald, blijkt uit een parlementaire vraag uit 2019 dat in het jaar 2017 ongeveer 2 à 3% van het totale aantal klachten een element van racisme bevatte.¹⁷⁸ Die manier van informatie proberen te bekomen mist dus duidelijk transparantie. Ook bij de AIG, alsook de Diensten Intern Toezicht is er geen data te vinden.

Daarnaast houdt ook Unia data bij, namelijk aan de hand van een inventaris van equality data. Data wordt bijgehouden per beschermd criterium (bv. huidskleur of origine/migratieachtergrond) en per domein (bv. politie en justitie).¹⁷⁹ Uit een analyse van de beschikbare data blijkt dat er inderdaad een gebrek is aan data omtrent discriminatie bij de politie, maar dit was al geweten. Uit het rapport kan men niet meer structurele problemen distilleren, zoals de vraag of we met een probleem zitten qua racistisch politiegeweld, etnisch profileren of juist een onderrapportering van haatmisdrijven? Als buitenstaander is het moeilijk om meer te doen met die informatie.

Dat gebrek aan consistentie en transparantie bij de controleorganen maakt het moeilijk om de omvang van het probleem van racisme bij de politie te begrijpen en om effectieve oplossingen te vinden. Het is van cruciaal belang dat er met relevante parameters wordt gewerkt en dat die geüniformeerd zijn. Er moet een gestandaardiseerd systeem worden ontwikkeld om gegevens over racisme bij de politie te verzamelen, zodat er betrouwbare en vergelijkbare informatie beschikbaar is om de politie verantwoordelijk te houden voor hun acties. De gemeenschappelijke databank tussen de AIG en Comité P was hier een poging toe, maar uit deze (gebrekkige) data kan men moeilijk racisme en/of discriminatie destilleren. Op die manier is het onmogelijk om structurele problemen bloot te gaan leggen.¹⁸⁰

b. Kan het ook anders?

Algemeen moet België instrumenten ontwikkelen zodat een totaalbeeld van de samenstelling van de bevolking wordt verkregen. In dat verband zou België nadere gegevens moeten verstrekken over afkomst of nationale of etnische afstamming uit sociale enquêtes en over eerste talen, gewoonlijk gesproken talen of andere indicatoren van etnische diversiteit. De informatie moet met cijfers worden gestaafd en moet een kwalitatieve beschrijving geven van de etnische kenmerken van de bevolking die vrijwillig, anoniem en op basis van zelfidentificatie zijn verkregen.¹⁸¹

Verder moeten regelmatig de aantallen en de aard van de bij de politie bekende discriminerende misdrijven worden gerapporteerd. Ook zou een jaarlijks thematisch verslag over discriminatie moeten worden gepubliceerd, ter verspreiding van doeltreffende informatie aan het publiek, maar ook om het publiek te waarschuwen voor nieuwe problemen.¹⁸²

Met betrekking tot politie moet gewerkt worden aan een gecentraliseerd, nationaal systeem om data rond klachten over politiegedrag te beheren, zoals ook voorgesteld door Comité P en de AIG.¹⁸³ Idealiter worden daarin ook gegevens verzameld met betrekking tot racisme en discriminatie door politie. Daaraan kan gewerkt worden volgens de principes van **Ontario's Anti-Racism Data Standards**. Die normen stellen consistente, effectieve praktijken vast voor het produceren van betrouwbare informatie ter ondersteuning van evidence-based besluitvorming en publieke verantwoording om systemisch racisme te helpen elimineren en raciale gelijkheid te bevorderen. Die omkadering, toegepast op de Belgische situatie en het empirisch onderzoek in het kader van dit rapport, inspireerde ons in het formuleren van de volgende standaarden:¹⁸⁴

- **Standaard 1: Betrokkenheid en zelfidentificatie.**

Betrokkenheid van de betrokken gemeenschappen en belanghebbenden is essentieel, bijvoorbeeld bij het vaststellen van geschikte categorieën die de identiteit van de persoon weerspiegelen. Bijvoorbeeld het Black Experience Project¹⁸⁵ merkte op dat hoewel ongeveer de helft van de respondenten zichzelf identificeerde als 'zwart', gebruikte de andere helft termen als 'Afrikaans' of bepaalde regio's of landen in Afrika of het Caribisch gebied. Dat onderstreept de noodzaak om te begrijpen hoe groepen zichzelf beschouwen om geschikte gegevensverzamelingsmethoden te ontwikkelen. Betrokkenheid bij raciale en etnische groepen draagt bij tot het creëren van steun van de gemeenschap, moedigt deelname aan en vergroot de kans op gegevensverzameling van hoge kwaliteit.^{186 187} Het is daarbij belangrijk dat die gemeenschappen het voortouw nemen en niet enkel als studieobject worden benaderd.¹⁸⁸

“In de Verenigde Staten staan ze veel verder: daar geef je aan waarmee je je identificeert. In België weten de mensen niet wat ze zouden moeten zeggen.”¹⁸⁹

- **Standaard 2: vrijwillige, uitdrukkelijke toestemming.**

Verzamel persoonlijke data, in het bijzonder etnische data, enkel op basis van vrijwillige, uitdrukkelijke toestemming.¹⁹⁰ Dat veronderstelt het verstrekken van informatie over het doel en wijze van gegevensverzameling op een manier die toegankelijk en verstaanbaar is voor alle burgers.

“Transparantie is zo belangrijk! Als we het uitleggen, dan gaan mensen het begrijpen.”¹⁹¹

- **Standaard 3: bescherming van persoonlijke gegevens.**

Denk na over de databank die gebruikt wordt en wie die beheert: moet dat een politiedatabank zijn? Voer een privacy-effectenbeoordeling uit, verzeker de kwaliteit en de beveiliging van de gegevens. Beperk de toegang tot het gebruik van de gegevens. Erken de socio-politieke geschiedenis en voorkom het gebruik/misbruik van gegevens over ras, etniciteit en afkomst.

- **Standaard 4: Grondige en doelgerichte analyse**

Onderzoek de gegenereerde data over racisme en discriminatie. Pas drempels toe en interpreteer of er opmerkelijke verschillen zijn die nadere analyse en/of corrigerende maatregelen vereisen.

- **Standaard 5: transparante en volledige rapportage**

Rapporteer eerlijk over de gevonden resultaten en gemaakte analyses. Anonimiseer de analyseresultaten alvorens informatie openbaar te maken, in overeenstemming met de beginselen van openbaarheid van bestuur. Neem de resultaten over racisme en discriminatie op in de verslagen aan het publiek, samen met de gebruikte drempels.

- **Standaard 6: Lessen trekken**

Gebruik de gemaakte analyses om beter inzicht te krijgen in raciale ongelijkheden en om evidence-based maatregelen te nemen om een effectief antiracismebeleid op te zetten binnen de politie. Ondersteun politiediensten in het vergaren van kennis over ongelijkheid. Gebruik de analyses ook om het publiek te informeren en betrokkenheid te krijgen bij antiracisme.

- "Er moet worden ingezet op erkenning van doelgroep-specifieke ongelijkheid en de ondersteuning van de politie hierin. De frustratie van de politie groeit door te weinig kennis en te weinig ondersteuning. Je kan niet naar oplossingen gaan zonder te weten wat het probleem is."

- "Gesubsidieerde organisaties en middenveld wordt verwacht om dat op te vangen, maar worden niet gefinancierd om dat te kunnen doen. Als organisatie is dat niet mogelijk." ¹⁹²

"Het is belangrijk om te werken met specialismen binnen politie. Die teams (prostitutieteams, red.) komen met alle kanten van de job in aanraking en hebben daardoor een genuanceerder beeld. Dat is positiever voor de doelgroep." ¹⁹³

"Jongeren voelen heel vaak het probleem, maar kunnen er hun vinger niet opleggen. Zij moeten ook vorming krijgen: wanneer is iets racisme, wat zijn hun rechten? Mensen met een migratie-achtergrond, dat is niet een pot nat. Dat is zo complex. Dat moet beter begrepen worden door politieagenten en burgers." ¹⁹⁴

5. Werk aan de winkel: naar klachtenmechanismen die werken voor slachtoffers van racisme door politie

Er is al heel wat onderzocht en geschreven over klachtenmechanismen in België: zowel nationale als internationale instanties; overheidsorganen, academici, ngo's, intergouvernementele organen en de politie zelf. Vaak komen die onderzoeken tot gelijkaardige conclusies en worden aanbevelingen geformuleerd. De Liga voor Mensenrechten sluit zich aan bij deze aanbevelingen en stoffeert ze verder.

a. Werk aan een onafhankelijk en onpartijdig klachtenmechanisme dat veilig is voor slachtoffers

België moet voorzien in een **orgaan, onafhankelijk van de politie**, belast met het onderzoek wangedrag door de politie, inclusief racisme. ¹⁹⁵

Dat orgaan moet alle nodige bevoegdheden krijgen om zijn taak doeltreffend uit te voeren. Daarom moet het bevoegdheden hebben zoals inbeslagname van documenten en het ondervragen van personen. Wanneer de ter kennis gebrachte feiten van strafrechtelijke aard zijn, moet die instantie verplicht de zaak voorleggen aan de vervolgende autoriteiten. ¹⁹⁶

Naast onderzoeksbevoegdheden zou dat orgaan de volgende bevoegdheden kunnen krijgen voor zaken die geen strafrechtelijke aansprakelijkheid met zich meebrengen: minnelijke schikking van geschillen, toezicht op de activiteiten van de politie en het doen van aanbevelingen ter verbetering van wetgeving, voorschriften en praktijken om racisme en rassendiscriminatie bij de politie te bestrijden, en het opstellen van gedragscodes. ¹⁹⁷ Onderzoeken worden niet gevoerd door politieambtenaren, en al zeker niet binnen dezelfde hiërarchische overheid.

Dat orgaan moet een toegankelijk aanspreekpunt zijn dat aandacht heeft voor de behoeften van slachtoffers. ¹⁹⁸ Gebaseerd op de feedback uit de rondetafelgesprekken, moet worden gewerkt aan een kwalitatief en toegankelijk onthaal:

- Zo moeten verschillende mogelijkheden geboden worden om een klacht in te dienen. Enkel een online klachtenformulier biedt niet de veiligheid die nodig is voor slachtoffers.
- Indien slachtoffers bij de politie terecht moeten, moet politie zich op een toegankelijke wijze opstellen. Dat betekent dat zij rekening houden met hoe moeilijk het is voor een slachtoffer om klacht in te dienen en weten dat zij niet automatisch als een veilige plaats worden beschouwd.
- Er moet rekening gehouden worden met anderstaligheid door middel van het voorzien van tolken en/of communiceren met klagers in toegankelijke taal.
- Het onthaal moet gendersensitief zijn, zodat mensen niet misgenderd worden of op basis van stereotypes worden benaderd.
- Tenslotte moeten mensen op een open en onbevooroordeelde manier benaderd worden en mag niet aan victim blaming of minimalisering van de feiten gedaan worden.

b. Verzeker het recht van slachtoffers op informatie en toegankelijkheid

Slachtoffers van racisme door de politie moeten op eenvoudige wijze een klacht kunnen indienen én moeten weten tot wie ze zich daarvoor kunnen richten. Die informatie moet bovendien openbaar, transparant en – zeker voor jongeren – toegankelijk zijn. Voorbeelden zijn het uitleggen van de klachtenmechanismen aan de hand van een video, het maken van podcasts waarin de verschillende klachtenmechanismen worden vergeleken en toegelicht (zie bijvoorbeeld podcasts van Politie Antwerpen),¹⁹⁹ het ontwerpen van affiches met de bestaande klachtenmechanismen die kunnen worden opgehangen in openbare ruimten, ...²⁰⁰ Daarnaast moet worden geïnvesteerd in een gratis hulplijn waar advies kan worden ingewonnen.²⁰¹ Verder moeten klagers tijdens het onderzoek op de hoogte gebracht worden van het verloop van de procedure. Die informatie moet automatisch gegeven worden, klagers moeten er niet om vragen.

c. Maak een eind aan de straffeloosheid

Overheden moeten ervoor zorgen dat zij consequenties verbinden aan degenen die grondrechten schenden tijdens de uitoefening van hun taak.²⁰² Straffeloosheid creëert een sfeer van normvervaging die machtsmisbruik in de hand werkt. Het gevoel van straffeloosheid leidt ertoe dat slachtoffers geen nut zien in het indienen van een klacht. Zij steken hun nek niet uit als het indienen van een klacht tot niets leidt. Politieambtenaren met slechte bedoelingen weten dat zij niet zullen worden aangesproken op hun gedrag waardoor geweld en machtsmisbruik onder de radar kan plaatsvinden. Dat strookt niet met de democratische rol van de politie in onze samenleving.

In alle gevallen van politiegeweld moet onmiddellijk een onderzoeksrechter worden aangesteld. Het strookt tot aanbeveling om het veelvoorkomende beleid van parketten om buitenvervolginstelling te vragen grondig te bekijken. Ook wanneer klachten gemeld worden buiten de strafrechtketen, moeten na grondig onderzoek consequenties volgen die vervolgens ook gecommuniceerd worden aan de klager.

d. Voer een uniform systeem van dataverzameling in voor klachten tegen politie en rapporteer er transparant over

Klachtenmechanismen moeten regelmatig open en transparant verslag doen over cijfers rond racisme en machtsmisbruik door politie. Momenteel is de dataverzameling te gebrekkig en versnipperd om een helder beeld op de problematiek te krijgen. Om nuttige dataverzameling te organiseren, moet worden gewerkt aan een uniform systeem waarin aan dataverzameling wordt gedaan volgens een aantal standaarden:

- Betrokkenheid en zelfidentificatie
- Vrijwillige en uitdrukkelijke toestemming
- Bescherming van persoonsgegevens
- Grondige en doelgerichte analyse
- Transparante en volledige rapportage

Uit die gegevens moeten ten slotte lessen getrokken worden zodat evidence-based beleid kan worden ontwikkeld dat de problematiek van racisme door politie aanpakt. Onderzoek een manier voor burgers om meer betrokken te worden in de rapportage en de analyse van die cijfers, in de geest van het civilian review committee in de Verenigde Staten.

Bronnen

- ¹ Verschillende internationale en nationale instanties hebben gewaarschuwd dat België kampt met structureel racisme: United Nations: Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the combined twentieth to twenty-second periodic reports of Belgium CERD/C/BEL/CO/20-22 (S13), 21 May 2021, beschikbaar op: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2F-C%2FBEL%2FCO%2F20-22&Lang=en; UN Working Group of Experts on People of African Descent, Report on its visit to Belgium, A/HRC/42/59/Add.1, 14 augustus 2019, beschikbaar op: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/243/13/PDF/G1924313.pdf?OpenElement>; UNIA, Discriminatie van personen van Afrikaanse origine, 2022, beschikbaar op: [https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Discriminatie_van_personen_van_Afrikaanse_origine_\(2022\).pdf](https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Discriminatie_van_personen_van_Afrikaanse_origine_(2022).pdf).
- ² Minister De Crem: "Geen structureel racisme bij Belgische politie", "Nultolerantie voor geweld tegen agenten." Het Nieuwsblad. https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20200610_04987497 ((2020, Juni 10); Uit een parlementaire vraag daterende van 2019 omtrent racisme door de politie blijkt dat in het jaar 2017, 72 klachten werden ingediend bij het Comité P waarin ten minste één element werd opgemerkt dat verband houdt met een problematiek van racisme. Dit vertegenwoordigt ongeveer 2 à 3% van het totale aantal klachten ontvangen door het Comité P: Schriftelijke vraag nr. 6-2341, <https://www.senate.be/www/?Mlval=/Vragen/SchriftelijkeVraag&LEG=6&NR=2341&LANG=nl>.
- ³ Nws, V. (2020, June 18). Topman federale politie: "Er is geen structureel probleem van racisme bij de politie." vrtnws.be. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/06/18/topman-federale-politie-over-protest/>; Visiedocument van de Algemene Inspectie maart 2021, "Zijn alle flikken onbekwaam? De aanpak van integriteit binnen de Belgische politie, 2021, 3.
- ⁴ Hannah Arendt Instituut, Rapport Politie in een superdiverse samenleving: een literatuurstudie 2021, https://hannah-arendt.instituut/wp-content/uploads/2021/06/Politie-in-een-superdiverse-samenleving_rapport_literatuurstudie.pdf, p. 25.
- ⁵ Quote uit rondetafelgesprek 2.
- ⁶ O.a. Liga voor Mensenrechten, Dossier politiegeweld in België, <https://mensenrechten.be/pagina/nota-politiegeweld>.
- ⁷ Standpoint theory stelt dat kennis voortkomt uit sociale klasse/positie; de theorie gaat ervan uit dat mensen die onderdrukking zelf meemaken een scherper zicht kunnen ontwikkelen van de structuren die hen uitsluiten, dan de personen die zich in een positie van privilege bevinden.
- ⁸ Allen, B. J. (1998). Black womanhood and feminist standpoints. *Management Communication Quarterly*, 11, 575-586.; Collins, P. H. (1990). *Black feminist thought: Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment*. Boston: Unwin Hyman.
- ⁹ Schnaudt, C., Hahn, C., & Heppner, E. (2021, May 3). Distributive and Procedural Justice and Political Trust in Europe. *Frontiers in Political Science*, 3. <https://doi.org/10.3389/fpos.2021.642232>.
- ¹⁰ van Hall, M. (2021, April). Bereidheid om samen te werken met actoren in de strafrechtketen: de invloed van procedurele rechtvaardigheid in Nederland. *Tijdschrift Voor Criminologie*, 63(1), 3–29. <https://doi.org/10.5553/tvc/0165182x2021063001001>.
- ¹¹ Art. 37 Wet op het Politieambt; om hier meer over te lezen: Dossier politiegeweld in België. mensenrechten.be. <https://mensenrechten.be/pagina/nota-politiegeweld>.
- ¹² Toezichtsonderzoek Politiegeweld. Vast Comité van Toezicht op de politiediensten (2019), <https://comitep.be/document/onderzoeksrapport-tent/2019-02-07%20politiegeweld.pdf>, para 6.
- ¹³ United Nations: Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the combined twentieth to twenty-second periodic reports of Belgium CERD/C/BEL/CO/20-22 (S13), 21 May 2021, beschikbaar op: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2FC%2FBEL%2FCO%2F20-22&Lang=en; Comité voor de uitbanning van raciale discriminatie: Rapport van België 2021 - Parallel Rapport van Unia en Myria, https://www.myria.be/files/CERD_-_NL_parallel_rapport_Unia_Myria_-_2021.pdf (2021), 8.
- ¹⁴ ENAR, Report: The sharp edge of violence: Police brutality and community resistance of racialised groups (2021), p. 54.
- ¹⁵ ENAR, Report: The sharp edge of violence: Police brutality and community resistance of racialised groups (2021), p. 54; zoals ook aangetoond in de zaak Chovanec (<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/01/16/parket-wil-niemand-voor-de-rechter-brengen-voor-dood-van-jozef-c/>), de dood van Adil (<https://www.dewereldmorgen.be/artikel/2022/11/21/de-zaak-adil-hoe-de-media-leugens-van-politie-en-parket-verspreidden/>), Lamine (<https://www.hln.be/roeselare/parket-wil-acht-agenten-niet-vervolgen-voor-dood-lamine-27-maar-advocaat-van-familie-slachtoffer-gaat-voor-proces-het-doet-denken-aan-wat-nu-in-amerika-met-george-floyd-is-gebeurd-a95b2251/>) en Sabrina en Ouassim (<https://www.bruzz.be/justitie/dood-sabrina-en-ouassim-poli-tiemensen-voor-de-rechter-na-jaren-procederen-2022-10-12>).
- ¹⁶ Onder andere overlijdens van Ibrahima Brarrie, Ilyes Abbedou en Sourour Abouda. Zie: Een maand na de dood van Ibrahima: "Geen enkele familie mag dit ooit nog meemaken." BRUZZ. <https://www.bruzz.be/veiligheid/een-maand-na-de-dood-van-ibrahima-geen-enkele-familie-mag-dit-ooit-nog-meemaken-2021-02>; Ilyes Abbedou, décédé en cellule le 18 janvier dernier à Bruxelles: des manifestants réclament l'ouverture. . . DHnet. <https://www.dhnet.be/regions/bruxelles/2021/01/29/ilyes-abbadou-decede-en-cellule-le-18-janviers-dernier-a-bruxelles-des-manifestants-reclament-louverture-re-dune-instruction-FUCMBXLVRNBWVDUYA6WXPWN5VU/>; Y. Vanberckmoes, Na mysterieus overlijden in politiecel: 'Verschillende keren heeft ze om hulp geroepen', <https://www.demorgen.be/nieuws/na-mysterieus-overlijden-in-politiecel-verschillende-keren-heeft-ze-om-hulp-geroepen-bacd7a69/>.
- ¹⁷ Lees hier later meer over in het hoofdstuk 'Welke klachtenmechanismen zijn er en hoe werken ze?'
- ¹⁸ ENAR, Report: The sharp edge of violence: Police brutality and community resistance of racialised groups (2021), p. 54.;

Richtlijnen voor mediaberichtgeving. Minder Politie? <https://www.minderpolitie.be/richtlijnen-voor-mediaberichtgeving>.

¹⁹ Quote uit rondetafelgesprek 2

²⁰ Quotes van twee respondenten uit rondetafelgesprek 2.

²¹ Quotes van twee respondenten uit rondetafelgesprek 2.

²² Quote uit rondetafelgesprek 2.

²³ Council of Europe: European Commission Against Racism and Intolerance (ECRI), ECRI General Policy Recommendation N°11 on Combating racism and racial discrimination in policing (§1), Adopted by ECRI on 29 June 2007, 4 October 2007, CRI(2007)39, available at: <https://www.refworld.org/docid/51bec4fe4.html>.

²⁴ Fundamental Rights Agency, Second European Union Minorities and Discrimination Survey, December 2017.

²⁵ Vandeveld, E. (2020, Augustus 23). Campagne 'Niet Normaal?!- Stop Etnisch Profileren' reageert op onderzoek politiezone Antwerpen bij 4000 Antwerpenaren. Stop Ethnic Profiling. <https://stopethnicprofiling.be/2020/06/23/campagne-niet-normaal-stop-etnisch-profileren-reageert-op-onderzoek-politiezone-antwerpen-bij-4000-antwerpenaren/>; Hannah Arendt Instituut, Rapport Politie in een superdiverse samenleving: een literatuurstudie 2021, https://hannah-arendt.instituut/wp-content/uploads/2021/06/Politie-in-een-superdiverse-samenleving_rapport_literatuurstudie.pdf, p. 20.

²⁶ Artikel 1 van deze wet stelt dat politiediensten bij het vervullen van hun opdrachten "waken over de naleving en [bijdragen tot] de bescherming van de individuele rechten en vrijheden, evenals tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij. Art. 1, wet 5 augustus 1992 op het politieambt.

²⁷ United Nations: Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the combined twentieth to twenty-second periodic reports of Belgium CERD/C/BEL/CO/20-22 (S15), 21 May 2021, beschikbaar op: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CERD%2FC%2FBEL%2FCO%2F20-22&Lang=en.

²⁸ Amnesty International, Rapport Etnisch Profileren 2018, https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/amn_rapport_etnisch_profileren_web_ok_1_0.pdf, p. 3.

²⁹ American Psychological Association, 'Letter to U.S. House in Support of the End Racial Profiling Act', H.R. 2074, 9/082001.

³⁰ Amnesty International, Rapport Etnisch profileren bij de politie: Analyse van het juridisch kader in België (2017), https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/etnisch_profileren_bij_de_politie_analyse_van_het_juridisch_kader_in_belgie_0.pdf, p. 9.; Amnesty International, Rapport Proactief politieoptreden vormt risico voor mensenrechten. Etnisch profileren onderkennen en aanpakken (2013), p. 11.

³¹ Ibid.; FRA (European Union Agency for Fundamental Rights), Experience of discrimination, social marginalisation and violence: A comparative study of Muslim and non-Muslim youth in three EU Member States (2010).

³² Ibid.; Amnesty International, Rapport Proactief politieoptreden vormt risico voor mensenrechten. Etnisch profileren onderkennen en aanpakken (2013), p. 11.

³³ Amnesty International, Rapport Etnisch profileren bij de politie: Analyse van het juridisch kader in België (2017), https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/etnisch_profileren_bij_de_politie_analyse_van_het_juridisch_kader_in_belgie_0.pdf, p. 10.; S. Cankaya, De Controle van Marsmannetjes en ander Schorriemorrie, Boom Lemma Uitgevers, Den Haag, 2012, p. 191.

³⁴ Quote uit rondetafelgesprek 2.

³⁵ Quote uit rondetafelgesprek 2.

³⁶ Geweld of discriminatie door de politie. Unia. <https://www.unia.be/nl/actiedomeinen/politie-en-justitie/door-de-politie>; Wanneer zijn beledigingen en haatboodschappen strafbaar? Unia. <https://www.unia.be/nl/actiedomeinen/samenleving/haatboodschappen/wanneer-strafbaar>.

³⁷ In de Whatsapp-groep werden tussen 2015-2016 berichten gedeeld over Hitler, racistische en seksistische overtuigingen en geweld. De betrokkenen moeten zich verantwoorden voor de correctionele rechtbank. Pesterijen, discriminatie en verheerlijking van geweld: Antwerpse agenten met racistische Whatsapp-groep vandaag voor rechter, De Morgen, 27 februari 2023, <https://www.demorgen.be/nieuws/pesterijen-discriminatie-en-verheerlijking-van-geweld-antwerpse-agenten-met-racistische-whatsapp-groep-vandaag-voor-rechter-b99d70d1/>.

³⁸ Bussche, S. vanden. (2020, Augustus 31). Racisme en aanzetten tot geweld in gesloten Facebookgroep politie. <https://www.apache.be/2020/08/31/racisme-en-aanzetten-tot-geweld-in-gesloten-facebookgroep-politie>.

³⁹ Racisme is geen pesterij. Kifkif. <https://kifkif.be/cnt/artikel/racisme-geen-pesterij-2996>.

⁴⁰ Politici, kom van die berg van polarisering, ook al brengt hij stemmen op ! MO*. <https://www.mo.be/commentaar/politici-kom-van-die-berg-van-polarisering-ook-al-hij-electoraal-lonend>.

⁴¹ Zo getuigde bijvoorbeeld een collega over de racistische taal van de politieambtenaar die Adil dodelijk aanreed; Collega getuigt over racistische uitspraken door politieagent die Adil aanreed, De Standaard, 17 mei 2023, https://www.standaard.be/cnt/dmf20230517_94611152.

⁴² Quote rondetafelgesprek 2.

- ⁴³ Quote rondetafelgesprek 1.
- ⁴⁴ Quote rondetafelgesprek 2.
- ⁴⁵ Quote rondetafelgesprek 2.
- ⁴⁶ Quote rondetafelgesprek 2.
- ⁴⁷ Deze omzendbrief wordt momenteel herzien.
- ⁴⁸ Onderrapportering en seponering van discriminatiefeiten (2020). Unia. <https://www.unia.be/nl/publicaties-statistieken/publicaties/onderrapportering-en-seponering-van-discriminatiefeiten-2020>.
- ⁴⁹ Zie ook Unia, Aanbevelingen van Unia: de antidiscriminatiewetgeving en seponeringen (2021), [https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Position_Paper_INCC-FRB_NL_mar0_\(1\).pdf](https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Position_Paper_INCC-FRB_NL_mar0_(1).pdf), p. 5.
- ⁵⁰ Zie jaarstatistieken van het parket: het gemiddelde percentage zondergevolgstellingen in 2019 was 63,52%, zie tabel 9 van de beschikbare statistieken op <https://www.om-mp.be/stat/corr/jstat2019/n/home.html>. Wat discriminaties betreft, bedraagt het percentage zondergevolgstellingen voor dossiers die onder code 56 zijn geregistreerd ongeveer 75% voor de jaren 2013 tot 2017, voor alle arrondissementen samen (zie p.2 van NICC's 'Een analyse van geseponeerde dossiers met een tenlastelegging inzake de discriminatiewetgeving' beschikbaar via https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/rapport_44_NL-nov2020.pdf); Zie ook Unia, Aanbevelingen van Unia: de antidiscriminatiewetgeving en seponeringen (2021), [https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Position_Paper_INCC-FRB_NL_mar0_\(1\).pdf](https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Position_Paper_INCC-FRB_NL_mar0_(1).pdf), p. 3.
- ⁵¹ Unia, Aanbevelingen van Unia: de antidiscriminatiewetgeving en seponeringen (2021), [https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Position_Paper_INCC-FRB_NL_mar0_\(1\).pdf](https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Position_Paper_INCC-FRB_NL_mar0_(1).pdf), p. 10.
- ⁵² HLN, Parket wil 30 agenten van pesterige en racistische Whatsapp-groep vervolgen: raadkamer beslist volgende maand. (2022, 5 Mei). hln.be. <https://www.hln.be/antwerpen/parket-wil-30-agenten-van-pesterige-en-racistische-whatsapp-groep-vervolgen-raadkamer-beslist-volgen-de-maand-aa601223/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2E>; De Morgen, Pesterijen, discriminatie en verheerlijking van geweld: Antwerpse agenten met racistische Whatsapp-groep vandaag voor rechter. (2023, 27 Februari). <https://www.demorgen.be/nieuws/pesterijen-discriminatie-en-verheerlijking-van-geweld-antwerpse-agenten-met-racistische-whatsapp-groep-vandaag-voor-rechter~b99d70d1/>.
- ⁵³ Henne, B. (2018, Mei 15). Le commissaire n'est pas raciste. Mais. . . RTBF. <https://www.rtb.be/article/le-commissaire-n-est-pas-raciste-mais-9918024?id=9918024>
- ⁵⁴ Lees het volledig artikel hier: Het discriminatieprobleem bij de politie de kijker [gesprek met agent Nourdinne]. Kifkif. <https://kifkif.be/cnt/artikel/het-discriminatieprobleem-bij-de-politie-de-kijker-gesprek-met-agent-nourdinne-463>.
- ⁵⁵ Quote rondetafelgesprek 2
- ⁵⁶ Quote rondetafelgesprek 2
- ⁵⁷ Lees meer via: Liga voor Mensenrechten, Brochure rechten arrestant, https://mensenrechten.be/bestanden/uploads/publicaties/Brochure_rechten_arrestant.pdf.
- ⁵⁸ artikels 3 en 5 van de Wet van 15 mei 2007 op de Algemene Inspectie; Zie ook Onze missie en visie. (2022, December 16). Algemene Inspectie Politie. <https://www.aigpol.be/nl/over-ons/leiding-missie-en-visie/onze-missie-en-visie>.
- ⁵⁹ Zie <https://www.aigpol.be/nl/een-klacht-tegen-een-medewerker-van-de-federale-of-lokale-politie>.
- ⁶⁰ Voorstellingsbrochure Comité P, <https://comitep.be/document/doc-download/voorstellingsbrochure%20Comite%20C3%A9%20P.pdf>, p. 4.
- ⁶¹ Organisatie. Comité P. <https://comitep.be/organisatie.html>
- ⁶² S. Roché, S. Varaine & N. Castagné, Les Agences de Contrôle Externe des Polices : émergence et consolidation. Une étude comparée de 25 agences dans 20 pays, <https://www.defenseurdesdroits.fr/sites/default/files/atoms/files/poldem-rap-20.01.23-2.pdf>.
- ⁶³ Special Rapporteur on the Protection of Human Rights While Countering Terrorism, "Visit to Belgium", A/HRC/40/52/Add. 5, 8 mei 2019.
- ⁶⁴ Jaarverslag 2021 Comité P, <https://comitep.be/document/jaarverslagen/Comite%20P%20jaarverslag%202021.pdf>.
- ⁶⁵ Lees meer via: Liga voor Mensenrechten, Brochure rechten arrestant, https://mensenrechten.be/bestanden/uploads/publicaties/Brochure_rechten_arrestant.pdf.
- ⁶⁶ Ibid.
- ⁶⁷ Zie meer info <https://www.unia.be/nl/discriminatiegronden/welke-discriminatiegronden-zijn-er>.
- ⁶⁸ Zie <https://www.melding.unia.be/nl/meld-het>.

⁶⁹ Zie <https://kinderrechten.be/contact>.

⁷⁰ Police Watch, Rapport: Politiegeweld: naar een toegankelijk, efficiënt en onafhankelijk klachtenmechanisme (2022), https://policewatch.be/files/Rapport%20Police%20Watch%20LDH%202022_NL.pdf, p. 13; Ligue des droits humains, Contrôler et punir ? Etude exploratoire sur le profilage ethnique dans les contrôles de police : paroles de cibles (2017), https://www.liguedh.be/wp-content/uploads/2017/03/rapport_profilage_ethnique_ldh.pdf, p. 28.

⁷¹ Ibid.

⁷² Quote rondetafelgesprek 1.

⁷³ Quote rondetafelgesprek 1.

⁷⁴ Quote rondetafelgesprek 2.

⁷⁵ Police Watch, Rapport: Politiegeweld: naar een toegankelijk, efficiënt en onafhankelijk klachtenmechanisme (2022), https://policewatch.be/files/Rapport%20Police%20Watch%20LDH%202022_NL.pdf, p. 14-15.

⁷⁶ Quote rondetafelgesprek 2.

⁷⁷ Police Watch, Rapport: Politiegeweld: naar een toegankelijk, efficiënt en onafhankelijk klachtenmechanisme (2022), https://policewatch.be/files/Rapport%20Police%20Watch%20LDH%202022_NL.pdf, p. 16; Knack. (2021, Januari 20). Slachtoffers van politiegeweld: 'Waren we geen immigranten, dan was ons een dergelijk lot bespaard' <https://www.knack.be/nieuws/slachtoffers-van-politiegeweld-waren-we-geen-immigranten-dan-was-ons-een-dergelijk-lot-bespaard/>.

⁷⁸ Dossier politiegeweld in België. (n.d.). mensenrechten.be. Geraadpleegd op Oktober 11, 2022, via <https://mensenrechten.be/pagina/nota-politiegeweld>.

⁷⁹ Slachtoffers van politiegeweld kunnen in België klacht neerleggen bij de Dienst Intern Toezicht, het Comité P en de AIG, alsook het Kinderrechtencommissariaat en de lokale ombudsdiensten.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Quote rondetafelgesprek 2.

⁸² Mugisha Yvonne. (2020). La Belgique, mauvais élève en matière de violences policières?, CPCP. Via <http://www.cpcp.be/wp-content/uploads/2020/03/violences-policieres.pdf>.

⁸³ IOM, Gemeenschapspolitie zonder grenzen: Praktische richtlijnen – Klachtenmechanismen, https://belgium.iom.int/sites/g/files/tmzbd1286/files/documents/practical-guidelines-wp3_complaints-nl.pdf, p.17.

⁸⁴ Quote rondetafelgesprek 2.

⁸⁵ A/HRC/40/52/Add.5: Visit to Belgium - Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, 8 May 2019, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/134/55/PDF/G1913455.pdf?OpenElement>, §74; UN Committee Against Torture (CAT), Concluding observations of the Committee against Torture : Belgium, 19 January 2009, CAT/C/BEL/CO/2, <https://www.refworld.org/docid/49d480aa2.html>; Universal Periodic Review of Belgium, Thematic list of Recommendations (2016, zie o.a. Costa Rica en Australië, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/be-index>.

⁸⁶ United Nations: Committee against Torture, Concluding observations on the third periodic report of Belgium CAT/C/BEL/CO/3 (S13), 3 January 2014, beschikbaar op: <https://bdf.belgium.be/media/static/files/2014-01-03-concluding-observations-cat-en.pdf>.

⁸⁷ United Nations: Human Rights Committee, Draft concluding observations of the Human Rights Committee -Belgium CCPR/C/BEL/CO/5 (S15), 16 November 2010, beschikbaar op https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FBEL%2FCO%2F6&Lang=en.

⁸⁸ Quote rondetafelgesprek 2.

⁸⁹ Minder Politie? <https://www.minderpolitie.be/onbevooroordeelde-juridische-procedures>.

⁹⁰ Minder Politie? <https://www.minderpolitie.be/onbevooroordeelde-juridische-procedures>.

⁹¹ EHRM, 28 juni 2022, nr. 20762/19, Boutaffala t. België.; Lees meer via: I. El Otomani, Violences policières : des PV de rébellion pour faire taire les victimes ? (2022), <https://www.liguedh.be/wp-content/uploads/2023/01/EDH2022-violencespolicieres.pdf>.

⁹² Unia, Aanbevelingen van Unia: de antidiscriminatiewetgeving en seponeringen (2021), [https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Position_Paper_INCC-FRB_NL_mar0_\(1\).pdf](https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Position_Paper_INCC-FRB_NL_mar0_(1).pdf), p. 11.; Police Watch, Rapport: Politiegeweld: naar een toegankelijk, efficiënt en onafhankelijk klachtenmechanisme (2022), https://policewatch.be/files/Rapport%20Police%20Watch%20LDH%202022_NL.pdf, p. 11; Dokters van de Wereld, Politiegeweld tegen vluchtelingen en migranten onderweg in België: een kwantitatief en kwalitatief onderzoek (2018), <https://doktersvandewereld.be/system/files/publications/downloads/MdM%20rapport%20Geweldmigratie%20NL%20HDfinal.pdf>, p. 11.

- ⁹³ Police Watch, Rapport: Politiegeweld: naar een toegankelijk, efficiënt en onafhankelijk klachtenmechanisme (2022), https://policewatch.be/files/Rapport%20Police%20Watch%20LDH%202022_NL.pdf, p. 12.
- ⁹⁴ IOM, Gemeenschapspolitie zonder grenzen: Praktische richtlijnen – Klachtenmechanismen, https://belgium.iom.int/sites/g/files/tmzbd1286/files/documents/practical-guidelines-wp3_complaints-nl.pdf, p.8; Tijdens rondetafelgesprek 2 werd het volgende gezegd: "mensen met migratieachtergrond gaan minder melding maken. Zeker als het over racisme gaat."
- ⁹⁵ Quotes van twee respondenten uit rondetafelgesprek 1.
- ⁹⁶ Quotes rondetafelgesprek 1.
- ⁹⁷ Quotes rondetafelgesprek 2.
- ⁹⁸ Quotes rondetafelgesprek 2.
- ⁹⁹ Quotes rondetafelgesprek 2.
- ¹⁰⁰ Transgender Infopunt en Centrum voor Seksuologie en Gender – UZ Gent, Onderzoek naar de ervaringen met geweld van LGBTI-persoon in Vlaanderen (2023), https://www.transgenderinfo.be/sites/default/files/2023-03/Rapport%20Genoeg_Enough_Asez_2023.pdf, p. 106.
- ¹⁰¹ Quote rondetafelgesprek 1.
- ¹⁰² Quote rondetafelgesprek 1.
- ¹⁰³ Quote rondetafelgesprek 1.
- ¹⁰⁴ Quote rondetafelgesprek 1.
- ¹⁰⁵ Quote rondetafelgesprek 2.
- ¹⁰⁶ Police Watch, Rapport: Politiegeweld: naar een toegankelijk, efficiënt en onafhankelijk klachtenmechanisme (2022), https://policewatch.be/files/Rapport%20Police%20Watch%20LDH%202022_NL.pdf, p. 19.
- ¹⁰⁷ Police Watch, Rapport: Politiegeweld: naar een toegankelijk, efficiënt en onafhankelijk klachtenmechanisme (2022), https://policewatch.be/files/Rapport%20Police%20Watch%20LDH%202022_NL.pdf, p. 17-19.
- ¹⁰⁸ Ibid (2).
- ¹⁰⁹ Art. 3 EVRM.
- ¹¹⁰ Jim Murdoch & Ralph Roche. (2013). The European Convention on Human Rights and Policing. Council of Europe Publishing.
- ¹¹¹ IOM, Gemeenschapspolitie zonder grenzen: Praktische richtlijnen – Klachtenmechanismen, https://belgium.iom.int/sites/g/files/tmzbd1286/files/documents/practical-guidelines-wp3_complaints-nl.pdf, p.7.
- ¹¹² Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid, Uw rechten als slachtoffer van een misdrijf, <https://www.politie.be/5368/sites/5368/files/attachments/23c-320286538242c460684a92a2527f8.pdf>, p. 9.
- ¹¹³ Independent Office for Police Conduct. (2020, February). Statutory guidance on the police complaints system. Independent Office for Police Conduct; Art. 13 VN-Folterverdrag.
- ¹¹⁴ Council of Europe: European Commission Against Racism and Intolerance (ECRI), ECRI General Policy Recommendation N°11 on Combating racism and racial discrimination in policing (§53), Adopted by ECRI on 29 June 2007, 4 October 2007, CRI(2007)39, available at: <https://www.refworld.org/docid/51bec4fe4.html> [accessed 20 September 2022]
- ¹¹⁵ Artikel 13 Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ.
- ¹¹⁶ The Organization for Security and Co-operation in Europe. (2013, July). Police Reform within the Framework of Criminal Justice System Reform (TNTD/SPMU Publication Series Vol.11). OSCE. <https://www.osce.org/files/f/documents/d/4/109917.pdf>
- ¹¹⁷ Council of Europe: Committee for the Prevention of Torture, The CPT standards (§41), 8 March 2011, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010, available at: <https://www.refworld.org/docid/4d7882092.html> [accessed 20 September 2022]
- ¹¹⁸ EHRM 15 mei 2007, nr. 52391/99, Ramsahai/Nederland; EHRM 3 juni 2004, nrs. 33097/96 en 57834/00, Bati/Turkije.
- ¹¹⁹ Council of Europe: European Commission Against Racism and Intolerance (ECRI), ECRI General Policy Recommendation N°11 on Combating racism and racial discrimination in policing (§58), Adopted by ECRI on 29 June 2007, 4 October 2007, CRI(2007)39, available at: <https://www.refworld.org/docid/51bec4fe4.html> [accessed 20 September 2022]

- ¹²⁰ Jonny Byrne & William Priestley. (2015, September). POLICE OVERSIGHT MECHANISMS IN THE COUNCIL OF EUROPE MEMBER STATES. Council of Europe Publishing.
- ¹²¹ Ibid.
- ¹²² Ibid (2).
- ¹²³ Lamine Bangoura werd op 7 mei 2018 gedood bij een politie-interventie tijdens zijn uithuiszetting. Twee jaar later, op 26 juni 2020, besliste de Raadkamer om de betrokken agenten niet te vervolgen; <https://kifkif.be/dossier/252>.
- ¹²⁴ Adil C. werd op 10 april 2020 in volle coronacrisis dodelijk aangereden door een politiewagen. In november 2020 werd door het parket van Brussel beslist dat de betrokken politieagenten niet zouden worden vervolgd; https://www.standaard.be/cnt/dmf20201126_93484597.
¹²⁵ Op 9 mei 2017 overleden Sabrina en Ouassim aan de gevolgen van een dodelijk motorongeluk in de nasleep van een politieachtervolging. Het parket had de buitenvervolgning gevraagd, maar na een procedureslag van vier jaar werd toch beslist om de betrokken politiemensen door te verwijzen naar de politierechtbank; <https://www.bruzz.be/justitie/dood-sabrina-en-ouassim-politiemensen-voor-de-rechter-na-jaren-procederen-2022-10-12>.
- ¹²⁶ Comité P. (2019). Violences policières - Enquête de contrôle. Via <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2019-02-07%20violences%20polici%C3%A8res.pdf>, p. 35.
- ¹²⁷ Mugisha Yvonne. (2020). La Belgique, mauvais élève en matière de violences policières?, CPCP. Via <http://www.cpcp.be/wp-content/uploads/2020/03/violences-policieres.pdf>.
- ¹²⁸ Conseil de l'Europe (2011). Normes du Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants. Via <https://atsp.be/wp/wp-content/uploads/2014/01/Normes-2011-du-Comit%C3%A9-europ%C3%A9en-pour-la-pr%C3%A9vention-de-la-torture-CPT.pdf>, p. 108, §41.
- ¹²⁹ Jonny Byrne & William Priestley. (2015, September). POLICE OVERSIGHT MECHANISMS IN THE COUNCIL OF EUROPE MEMBER STATES. Council of Europe Publishing.
- ¹³⁰ Tamar Hopkins. (2009). An Effective System for Investigating Complaints Against Police A study of human rights compliance in police complaint models in the US, Canada, UK, Northern Ireland and Australia. Victorian Law Foundation.
- ¹³¹ Ibid.
- ¹³² Dossier politiegeweld in België. (n.d.). mensenrechten.be. Geraadpleegd op Oktober 11, 2022, via <https://mensenrechten.be/pagina/nota-politiege-weld>.
- ¹³³ Vidmar, N. (1990). The Origins and Consequences of Procedural Fairness. Law & Social Inquiry, 15(04), 877–892. <https://doi.org/10.1111/j.1747-4469.1990.tb00607.x>
- ¹³⁴ Wood, G., Tyler, T. R., & Papachristos, A. V. (2020, April 20). Procedural justice training reduces police use of force and complaints against officers. Proceedings of the National Academy of Sciences, 117(18), 9815–9821. <https://doi.org/10.1073/pnas.1920671117>
- ¹³⁵ United Nations: Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Philip Alston A/ HRC/14/24/Add.8, 28 May 2010, beschikbaar op Microsoft Word - A HRC 14 24 Add.8 for processing.doc (ohchr.org).
- ¹³⁶ Fairness to Victims in Proceedings Before The ICC: Lessons from the Inter-American Court of HR. (2022, March 19). Humanrightsincontext. Retrieved October 11, 2022, from <https://www.humanrightsincontext.be/post/fairness-to-victims-in-proceedings-before-the-icc-lessons-from-the-inter-american-court-of-hr>.
- ¹³⁷ Council of Europe, Complaints against the police: their handling by the national human rights structures (workshop debriefing paper), 2008, 32.
- ¹³⁸ Tamar Hopkins. (2009). An Effective System for Investigating Complaints Against Police A study of human rights compliance in police complaint models in the US, Canada, UK, Northern Ireland and Australia. Victorian Law Foundation.
- ¹³⁹ United Nations: Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Philip Alston A/ HRC/14/24/Add.8 (§61-62), 28 May 2010, beschikbaar op Microsoft Word - A HRC 14 24 Add.8 for processing.doc (ohchr.org).
- ¹⁴⁰ Council of Europe, Complaints against the police: their handling by the national human rights structures (workshop debriefing paper), 2008, 31; EHRM 13 juni 2002, nr. 38361/97, Anguelova/Bulgarije.
- ¹⁴¹ Tamar Hopkins. (2009). An Effective System for Investigating Complaints Against Police A study of human rights compliance in police complaint models in the US, Canada, UK, Northern Ireland and Australia. Victorian Law Foundation.
- ¹⁴² Mugisha Yvonne. (2020). La Belgique, mauvais élève en matière de violences policières?, CPCP. Via <http://www.cpcp.be/wp-content/uploads/2020/03/violences-policieres.pdf>.
- ¹⁴³ Lees meer via: DeAngelis, Rosenthal, and Buchner, "Civilian Oversight of Law Enforcement: A Review of the Strengths and Weaknesses of Various Models" (2016), https://d3n8a8pro7vymx.cloudfront.net/nacole/pages/161/attachments/original/1481727974/NACOLE_AccessingtheEvidence_Final.pdf.

¹⁴⁴ Quote rondetafelgesprek 2.

¹⁴⁵ Police Transparency Laws SB-1421 from 2019, and SB-16. Foos Gavin Law. <https://www.foosgavinlaw.com/blog/236-police-transparency-laws-sb-1421-from-2019-and-sb-16#:~:text=The%20public%20can%20only%20view,being%20kept%20from%20the%20public.>

¹⁴⁶ First Amendment Coalition. (2022, May 18). Police Transparency Guide | Legal Compendium. FIRST AMENDMENT COALITION. <https://firstamendmentcoalition.org/police-transparency-guide/police-transparency-guide-compedium/>.

¹⁴⁷ First Amendment Coalition. (2022, May 18). Police Transparency Guide | Legal Compendium. FIRST AMENDMENT COALITION. <https://firstamendmentcoalition.org/police-transparency-guide/police-transparency-guide-compedium/>.

¹⁴⁸ Procedural Justice. Yale Law School. Via <https://law.yale.edu/justice-collaboratory/procedural-justice>.

¹⁴⁹ Police Watch. (2022, April). Rapport Police Watch: Politiegeweld : Naar een toegankelijk, efficiënt en onafhankelijk klachtenmechanisme.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Ibid (2).

¹⁵³ United Nations Office on Drugs and Crime & United Nations Office on Drugs and Crime. (2011). Handbook on Police Accountability, Oversight and Integrity. UN.

¹⁵⁴ Unia, Improving equality data collection in Belgium, 2021, 31; AIG, Zijn alle flikken onbekwaam?, 2021, 42.

¹⁵⁵ Unia, Improving equality data collection in Belgium, 2021, https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Rapport_IEDCB_-_NL_1006.pdf, p. 4.

¹⁵⁶ Quote rondetafelgesprek 1.

¹⁵⁷ Quote rondetafelgesprek 1.

¹⁵⁸ Quote rondetafelgesprek 2.

¹⁵⁹ A/HRC/42/59/Add.1 Human Rights Council, Visit to Belgium - Report of the Working Group of Experts on People of African Descent (14 August 2019), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/243/13/PDF/G1924313.pdf?OpenElement>, §41.

¹⁶⁰ CERD/C/BEL/CO/20-22 Committee on the Elimination of Racial Discrimination Concluding observations on the combined twentieth to twenty-second periodic reports of Belgium (21 mei 2021), https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2FCO%2F-BEL%2FCO%2F20-22&Lang=en, §5-6; A/HRC/42/59/Add.1 Human Rights Council, Visit to Belgium - Report of the Working Group of Experts on People of African Descent (14 August 2019), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/243/13/PDF/G1924313.pdf?OpenElement>, §19.

¹⁶¹ A/HRC/42/59/Add.1 Human Rights Council, Visit to Belgium - Report of the Working Group of Experts on People of African Descent (14 August 2019), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/243/13/PDF/G1924313.pdf?OpenElement>, §41.

¹⁶² Artikel 17 KB 03.06.2007 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie.

¹⁶³ Visiedocument van de Algemene Inspectie maart 2021, "Zijn alle flikken onbekwaam? De aanpak van integriteit binnen de Belgische politie, 2021, 43-44.

¹⁶⁴ Visiedocument van de Algemene Inspectie maart 2021, "Zijn alle flikken onbekwaam? De aanpak van integriteit binnen de Belgische politie, 2021, p. 73.

¹⁶⁵ Visiedocument van de Algemene Inspectie maart 2021, "Zijn alle flikken onbekwaam? De aanpak van integriteit binnen de Belgische politie, 2021, p. 73-74.

¹⁶⁶ Visiedocument van de Algemene Inspectie maart 2021, "Zijn alle flikken onbekwaam? De aanpak van integriteit binnen de Belgische politie, 2021, p. 72-73.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Comité P, Jaarverslag 2021, zie <https://comitep.be/document/jaarverslagen/Comite%20P%20jaarverslag%202021.pdf>, p. 53.

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Unia, Improving equality data collection in Belgium, 2021, https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Rapport_IEDCB_-_NL_1006.pdf, p. 31.

¹⁷¹ United Nations: Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the combined twentieth to twenty-second periodic reports of Belgium CERD/C/BEL/CO/20-22 (S13 en S15), 21 May 2021, beschikbaar op: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/

[Download.aspx?symbolno=CERD%2FC%2FBEL%2FCO%2F20-22&Lang=en](#).

¹⁷² Comité P, <https://comitep.be/toezichtsonderzoeken.html>.

¹⁷³ Comité P Onderzoeksrapport Politiegeweld 2019, <https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2019-02-07%20politiegeweld.pdf>.

¹⁷⁴ Amnesty International, Rapport Etnisch Profileren 2018, https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/amn_rapport_etnisch_profileren_web_ok_1_0.pdf.

¹⁷⁵ Onderzoeksrapport Comité P, Externe discriminatie: racisme-discriminatie (2007), https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2007%20ext_discriminatie%20nl.pdf, p. 1.

¹⁷⁶ Onderzoeksrapport Comité P, Externe discriminatie: racisme-discriminatie (2007), https://comitep.be/document/onderzoeksrapporten/2007%20ext_discriminatie%20nl.pdf, p. 2.

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ Schriftelijke vraag nr. 6-2341, <https://www.senate.be/www?Mlval=/Vragen/SchriftelijkeVraag&LEG=6&NR=2341&LANG=nl>.

¹⁷⁹ Unia, Improving equality data collection in Belgium, 2021, https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Rapport_IEDCB_-_NL_1006.pdf.

¹⁸⁰ Visiedocument van de Algemene Inspectie maart 2021, "Zijn alle flikken onbekwaam? De aanpak van integriteit binnen de Belgische politie, 2021, p. 40.

¹⁸¹ CERD/C/BEL/CO/20-22 Committee on the Elimination of Racial Discrimination Concluding observations on the combined twentieth to twenty-second periodic reports of Belgium (21 mei 2021), https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2FC%2FBEL%2FCO%2F20-22&Lang=en, §5-6.

¹⁸² Directorate-General for Justice and Consumers. (2017, March 14). European handbook on equality data : 2016 revision. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cd5d60a3-094d-11e7-8a35-01aa75ed71a1>.

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Government of Ontario, Data Standards for the Identification and Monitoring of Systemic Racism, https://files.ontario.ca/solgen_data-standards-en.pdf.

¹⁸⁵ Het Black Experience Project (BEP) is een baanbrekend onderzoek naar de ervaringen van personen die zich identificeren als zwart en/of van Afrikaanse afkomst en die in de Greater Toronto Area wonen. Lees meer via: <https://www.theblackexperienceproject.ca/>.

¹⁸⁶ Government of Ontario, Data Standards for the Identification and Monitoring of Systemic Racism, https://files.ontario.ca/solgen_data-standards-en.pdf.

¹⁸⁷ Zie voorbeeld toepassing in gezondheidssector: Canadian Institute for Health Information, Proposed Standards for Race-Based and Indigenous Identity Data Collection and Health Reporting in Canada, <https://www.cihi.ca/sites/default/files/rot/proposed-standard-for-race-based-data-en.pdf>, p. 15.

¹⁸⁸ Tijdens rondetafelgesprek 1 was er consensus onder de deelnemers dat hun doelgroep moe is om studie-object te zijn. Zij schermen hun doelgroep af van vragen tot deelname aan allerlei onderzoeken.

¹⁸⁹ Quote rondetafelgesprek 2.

¹⁹⁰ CERD/C/BEL/CO/20-22 Committee on the Elimination of Racial Discrimination Concluding observations on the combined twentieth to twenty-second periodic reports of Belgium (21 mei 2021), https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2FC%2FBEL%2FCO%2F20-22&Lang=en, §5-6.

¹⁹¹ Quote rondetafelgesprek 2.

¹⁹² Quote rondetafelgesprek 1.

¹⁹³ Quote rondetafelgesprek 2.

¹⁹⁴ Quote rondetafelgesprek 2.

¹⁹⁵ Council of Europe: European Commission Against Racism and Intolerance (ECRI), ECRI General Policy Recommendation N°11 on Combating racism and racial discrimination in policing (§53), Adopted by ECRI on 29 June 2007, 4 October 2007, CRI(2007)39, available at: <https://www.refworld.org/docid/51bec4fe4.html> [accessed 10 November 2022]

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ Ibid (2).

¹⁹⁸ Ibid (3).

¹⁹⁹ Zie bijvoorbeeld: Podcast 16: Intern Toezicht. SoundCloud. <https://soundcloud.com/user-487597849/podcast-16-intern-toezicht-1>.

²⁰⁰ IOM, Gemeenschapspolitie zonder grenzen: Praktische richtlijnen – Klachtenmechanismen, https://belgium.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1286/files/documents/practical-guidelines-wp3_complaints-nl.pdf, p.7.

²⁰¹ Council of Europe: European Commission Against Racism and Intolerance (ECRI), ECRI General Policy Recommendation N°11 on Combating racism and racial discrimination in policing (§53), Adopted by ECRI on 29 June 2007, 4 October 2007, CRI(2007)39, available at: <https://www.refworld.org/docid/51bec4fe4.html> [accessed 20 September 2022]

²⁰² Yassine Boubout, Sara Ignat, & Equinox. (2021). "Who Protects Us from the Police?" Structural Racism in Law Enforcement in the European Union. Equinox Initiative for Racial Justice; United Nations: Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the combined twentieth to twenty-second periodic reports of Belgium CERD/C/BEL/CO/20-22 (§14), 21 May 2021, beschikbaar op: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2FC%2FBEL%2FCO%2F20-22&Lang=en.

Volg ons

www.mensenrechten.be